

**ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ
У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

РОБОЧИЙ ЗОШИТ

Харків
2020

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ РОБОЧИЙ ЗОШИТ

Галузь знань _____

Освітній ступінь _____

Спеціальність _____

Факультет _____

Група _____

П.І.Б. студента/ студентки _____

Харків
2020

Укладачі:

- Пономарьова Г.** доктор педагогічних наук, професор, ректор Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
- Толмачова І.** кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
- Кондрацька Л.** кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
- Шукалова О.** кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Рецензенти:

- Гриньова В.** доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
- Большакова А.** доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології та педагогіки Харківської державної академії культури
- Бєляєв С.** кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради.
Протокол № 1 від «09» вересня 2020 р.*

П 52 Педагогіка та психологія у сфері вищої освіти : робочий зошит / Г. Ф. Пономарьова, І. М. Толмачова, Л. В. Кондрацька, О. С. Шукалова ; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. – Харків, 2020. – 118 с.

Робочий зошит розроблено відповідно до навчального плану та робочої програми освітнього компоненту «Педагогіка та психологія у сфері вищої освіти» підготовки фахівців освітнього ступеня магістра. Видання спрямоване на підвищення якості опанування магістрантами теоретичними засадами педагогіки та психології у сфері вищої освіти та практичними вміннями щодо організації освітнього процесу у сучасному закладі вищої освіти.

У робочому зошиті висвітлено концептуальну інформацію з основних розділів педагогіки та психології у сфері вищої освіти подано специфіку організації освітнього процесу у педагогічних закладах вищої освіти. Для кожної теми запропоновано план та систему завдань. Робочий зошит є збірником допоміжних матеріалів, який доцільно використовувати під час навчальних занять із «Педагогіки та психології у сфері вищої освіти» та в процесі позааудиторної роботи майбутніх фахівців.

Навчальне видання рекомендоване для студентів, аспірантів та викладачів закладів вищої освіти.

УДК378.013+159.9 (076.5)

© ХГПА, 2020

© Пономарьова Г. Ф., Толмачова І. М., Кондрацька Л. В., Шукалова О. С., 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
Змістовий модуль 1. Загальні засади педагогіки у сфері вищої освіти. Основи дидактики вищої школи	6
1.1. Загальна характеристика педагогіки у сфері вищої освіти.....	6
1.2. Теоретичні основи процесу навчання у ЗВО.....	11
1.3. Зміст освіти у ЗВО та способи його реалізації.....	15
1.4. Форми організації навчання в ЗВО.....	20
1.5. Методи та засоби навчання в ЗВО.....	25
1.6. Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю студентів.....	29
Змістовий модуль 2. Виховна робота зі студентською молоддю. Управління закладом вищої освіти	33
2.1. Загальна характеристика процесу виховання в ЗВО.....	33
2.2. Основні напрями виховання студентської молоді та шляхи їх реалізації.....	38
2.3. Методи виховання в ЗВО.....	43
2.4. Форми виховання в ЗВО.....	46
2.5. Виховна робота куратора (наставника) академічної групи.....	49
2.6. Наукові засади управління ЗВО.....	52
2.7. Методична робота в ЗВО.....	55
Змістовий модуль 3. Загальні засади психології у сфері вищої освіти	58
3.1. Психологія вищої школи, її предмет і завдання.....	58
3.2. Методологія і методи психології вищої школи.....	63
3.3. Загальна психологічна характеристика студентського віку.....	67
3.4. Психологічні особливості студентської групи та її структура.....	74
3.5. Професійне становлення особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою.....	82
3.6. Психологічні засади управління навчальним процесом у ЗВО.....	88
3.7. Психологія педагогічної комунікативної взаємодії викладача зі студентами.....	94
3.8. Психологічний аналіз конфліктів у педагогічній взаємодії, шляхи їх запобігання та вирішення.....	102
3.9. Психологічна характеристика науково-педагогічної діяльності.....	108
ДЖЕРЕЛА	114

☞ ПЕРЕДМОВА

У сучасному освітньому просторі України відбувається розробка та реалізація нової філософії вищої освіти. Результатом професійно-педагогічної підготовки в закладах вищої освіти є становлення майбутнього викладача як суб'єкта інноваційної діяльності, у якого буде сформовано комплекс особистісних і професійних характеристик, спрямованих на успішне впровадження реформи освіти. Педагогіка та психологія у сфері вищої освіти є світоглядною основою організації освітнього процесу в закладах вищої освіти відповідно до нових викликів.

Мета викладання курсу «Педагогіка та психологія у сфері вищої освіти» – підготовка майбутніх фахівців до професійної педагогічної та науково-педагогічної діяльності у сфері вищої освіти, формування у них професійної компетентності й готовності до ефективних дій в умовах академічної свободи.

За сучасних умов необхідно забезпечити вивчення «Педагогіки та психології у сфері вищої освіти» як роботу викладача та студентів в інноваційному режимі. Вирішення поставленого завдання зумовлює теоретико-методологічне переосмислення досягнень педагогіки та психології у сфері вищої освіти, наповнення їх особистісним змістом і цінностями майбутньої професійної діяльності, що актуалізує створення навчальних посібників нового покоління.

Робочий зошит укладено відповідно до навчального плану та робочої програми освітнього компоненту «Педагогіка та психологія у сфері вищої освіти» підготовки фахівців освітнього ступеня магістра. Видання спрямоване на підвищення якості опанування студентами теоретичними засадами педагогіки та психології у сфері вищої школи та практичними вміннями щодо організації освітнього процесу в закладах вищої освіти відповідно до сучасних викликів, що є основою викладацької діяльності, побудованої на інноваційних засадах.

У робочому зошиті подано теоретичні засади та методичні аспекти педагогіки та психології у сфері вищої освіти, зазначено міжпредметні зв'язки даного компоненту професійно-педагогічної підготовки та визначено специфіку організації освітнього процесу в педагогічних закладах вищої освіти.

Усі теми курсу об'єднано у 3 змістові модулі, для кожної теми запропоновано план та систему завдань відповідно до логіки організації освітнього процесу в закладах вищої освіти. При підготовці завдань реалізовано закономірності та принципи навчання у вищій школі, що спрямовані на набуття магістрантами суб'єктного досвіду.

Робочий зошит є збірником допоміжних матеріалів, який доцільно використовувати в процесі навчальних занять із «Педагогіки та психології у сфері вищої освіти» і в ході позааудиторної роботи майбутніх фахівців. Максимальної результативності при роботі з навчальним виданням можливо досягти за реалізації таких дидактичних умов: організація навчання як процесу пізнання; використання методів стимулювання навчально-пізнавальної діяльності; сприяння самовизначенню студентів; усвідомлення ними найближчих та кінцевих цілей навчання; професійна спрямованість навчально-пізнавальної діяльності; доступність змісту навчального матеріалу; організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача та майбутніх фахівців; проблематизація змісту навчальних занять; залучення студентів до створення та використання освітніх продуктів. Передбачено, що в змісті роботи зі студентами будуть відображені основні положення освітньої реформи та цілеспрямовано використані форми та методи навчально-пізнавальної діяльності, що забезпечують її інноваційний характер.

Методика проведення навчальних занять із використанням робочого зошита варіативна. Зокрема, аналіз та порівняння основних понять доречно здійснювати під час лекційних та семінарських занять. Завдання доцільно пропонувати майбутнім фахівцям під час лекційних занять, на практичних заняттях та у позааудиторній роботі. Творчі завдання можна

використовувати для організації рефлексії навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців під час практичних занять.

Виконання студентами системи завдань кожної теми сприятиме засвоєнню ними всіх компонентів змісту освіти. У свою чергу, характер запропонованих завдань відповідає вимогам діяльнісного та компетентнісного підходів, що сприятиме організації змістовної взаємодії викладача й майбутніх фахівців і зростанню рівня професійної підготовки студентів у процесі їх ступеневої підготовки.

Студенти зможуть вибрати певні завдання для позааудиторної роботи, що сприятиме індивідуалізації та диференціації навчання.

Оцінювання якості виконання завдань здійснюється за різними шкалами відповідно до таких критеріїв: розуміння; ступінь засвоєння теорії та методології питань, що розглядаються; обізнаність із основною та додатковою літературою; уміння поєднувати теорію з практикою; логіка, цілісність та структура викладу; аргументація власного погляду на аналіз питання; оригінальність; уміння формулювати висновки.

Видання адресоване студентам, аспірантам та викладачам закладів вищої освіти.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Загальні засади педагогіки у сфері вищої освіти. Основи дидактики вищої школи

Тема 1.1. Загальна характеристика педагогіки у сфері вищої освіти

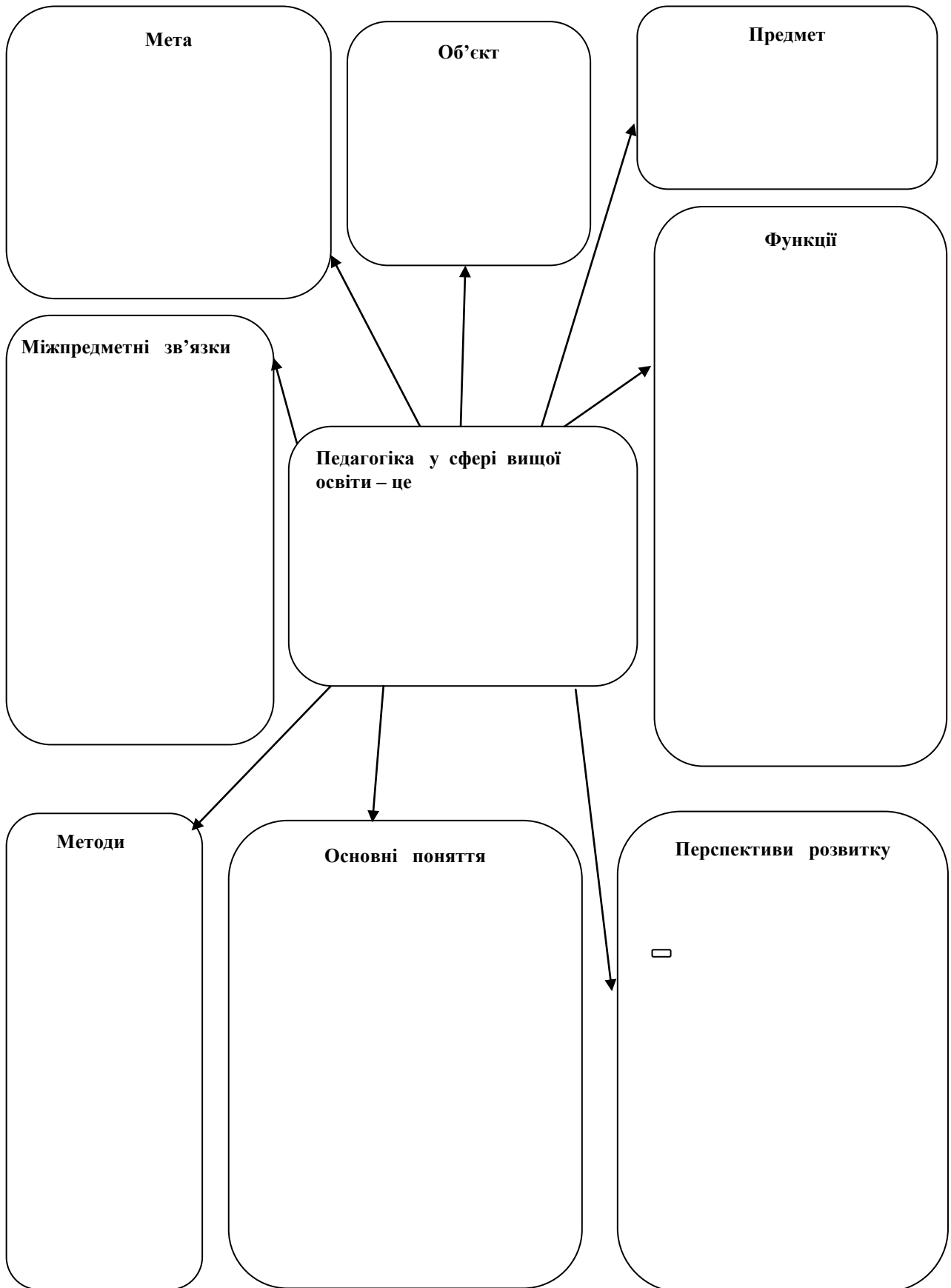
План

1. Предмет і завдання курсу.
2. Характеристика педагогіки у сфері вищої освіти.
3. Методологічне підґрунтя педагогіки у сфері вищої освіти.
4. Система вищої освіти в Україні.
5. Болонський процес і освіта в Україні.
6. Науково-педагогічне дослідження. Академічна доброчесність.

Основні поняття

Назва поняття	Характеристика поняття
Педагогіка вищої школи	наука про закономірності навчання і виховання студентів, а також їх наукову і професійну підготовку як спеціалістів відповідно до вимог держави.
Методологія	1) наука про метод; 2) система найбільш загальних принципів, положень і методів, що становлять основу для певної науки; 3) сукупність прийомів дослідження, застосованих у певній науці.
Вища освіта	сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти.
Система освіти	сукупність складників освіти, рівнів і ступенів освіти, кваліфікацій, освітніх програм, стандартів освіти, ліцензійних умов, закладів освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності, учасників освітнього процесу, органів управління у сфері освіти, а також нормативно-правових актів, що регулюють відносини між ними.
Заклад вищої освіти	окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей.
Студент	особа, зарахована до закладу вищої освіти з метою здобуття вищої освіти ступеня молодшого бакалавра, бакалавра чи магістра.
Освітній процес	це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у закладі вищої освіти (науковій установі) через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості.
Головне завдання вищого педагогічного закладу освіти	формування, насамперед, педагога-вихователя, суб'єкта професійної діяльності, здатного творчо вирішувати проблеми педагогічного процесу, який розуміє, уміє і бажає сприяти вихованню свідомої, патріотично налаштованої, духовно розвиненої особистості дитини.
Болонський процес	структурна й парадигмальна реформа вищої освіти в Європі, початок якій покладено підписанням Болонської декларації в 1999 р. у Болоньї (Італія) і яка спрямована на створення привабливого і конкурентоздатного Європейського простору вищої освіти.
Академічна мобільність	можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами.

Характеристика педагогіки у сфері вищої освіти

Тема 1.2. Теоретичні основи процесу навчання у ЗВО

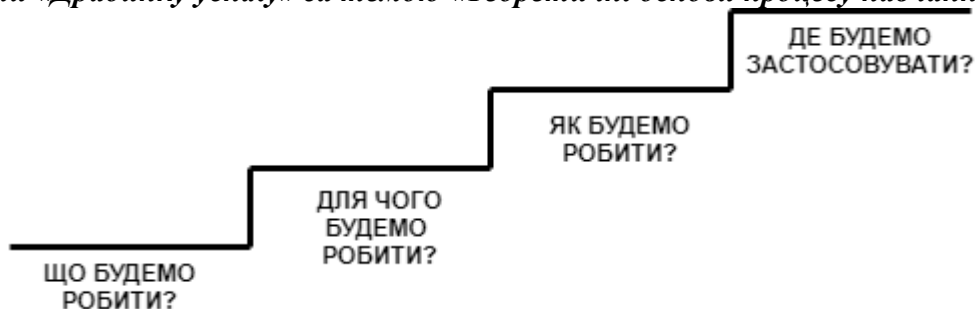
План

1. Поняття про дидактику вищої школи.
2. Закономірності навчання в ЗВО.
3. Принципи навчання в ЗВО.
4. Реалізація компетентнісного підходу в освітньому процесі ЗВО.

Основні поняття

Назва поняття	Характеристика поняття
Дидактика вищої школи	розділ педагогіки вищої школи, який вивчає закономірності і принципи навчання, досліджує проблеми змісту, методів, форм і технологій професійної підготовки майбутнього фахівця в умовах ЗВО.
Навчання у ЗВО	особистісно орієнтована взаємодія, у результаті якої стимулюється саморозвиток особистості, її самовизначення.
Закономірності навчання	стійкі педагогічні явища, які базуються на повторюваності фактів, навчальних дій і є теоретичною основою принципів навчання.
Принципи навчання	визначена система вихідних, основних дидактичних вимог, установок до процесу навчання, виконання яких забезпечує ефективність практичної діяльності.
Компетентнісний підхід	спрямованість педагогічного процесу на формування і розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості.
Компетентність	динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.
Індивідуальна освітня траєкторія	персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план.

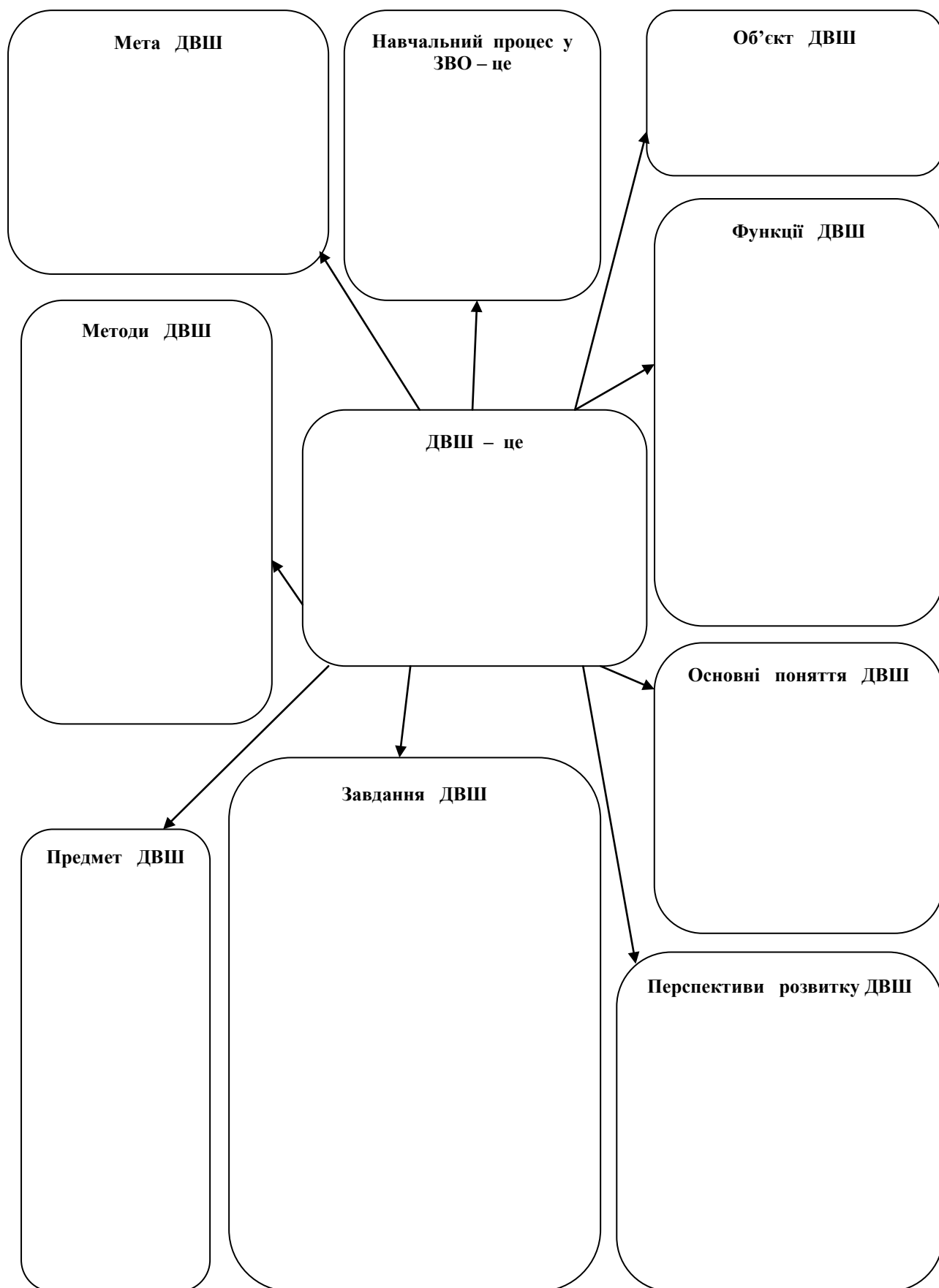
1. Заповнити «Драбинку успіху» за темою «Теоретичні основи процесу навчання у ЗВО».

2. Охарактеризувати зв'язок дидактики та дидактики вищої школи.

3. Скласти опорну схему «Загальна характеристика дидактики вищої школи (ДВШ)».

Загальна характеристика дидактики вищої школи (ДВШ)

Тема 1.3. Зміст освіти у ЗВО та способи його реалізації

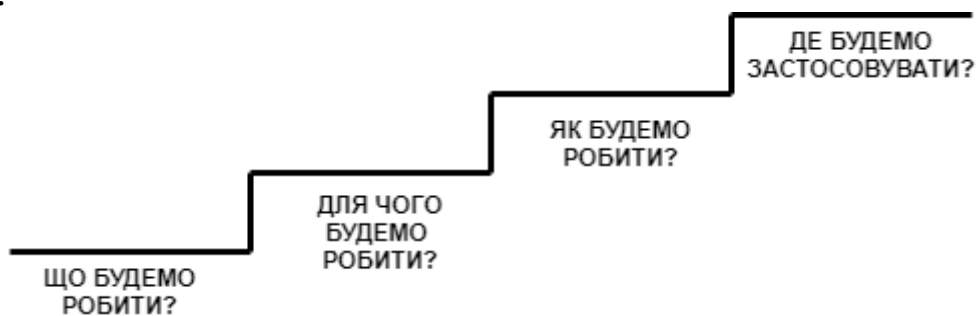
План

1. Зміст освіти у ЗВО.
2. Процес навчання в ЗВО.
3. Самостійна робота студентів.
4. Науково-дослідна робота студентів.
5. Педагогічна практика студентів.

Основні поняття

Назва поняття	Характеристика поняття
Зміст освіти	науково обгрунтована система дидактичного та методично сформованого навчального матеріалу для різних освітніх і освітньо-кваліфікаційних рівнів.
Стандарт вищої освіти	сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності.
Освітньо-професійна програма	державний нормативний документ, у якому узагальнено зміст навчання, встановлено вимоги до змісту, обсягу та рівня освітньої й професійної підготовки фахівця за певною спеціальністю певного освітньо-кваліфікаційного рівня.
Навчальний план	нормативний документ, що його складає вищий навчальний заклад на підставі освітньо-професійної програми та структурно-логічної схеми підготовки, у ньому подано перелік та обсяг нормативних і вибіркового навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми проведення навчальних занять (лекцій, лабораторних, практичних, семінарських, індивідуальних занять, консультацій, навчальних і виробничих практик) та їх обсяг, графік навчального процесу, форми і засоби проведення поточного й підсумкового контролю. У навчальному плані вказано й час, відведений на самостійну роботу.
Галузь знань	основна предметна область освіти і науки, що включає групу споріднених спеціальностей, за якими здійснюється професійна підготовка.
Навчальна дисципліна	педагогічно адаптована система понять про явища, закономірності, закони, теорії, методи тощо будь-якої галузі діяльності (або сукупності різних галузей діяльності) із визначенням потрібного рівня сформованості у тих, хто навчається, певної сукупності умінь і навичок.
Навчальна програма	державний документ, в якому визначено зміст освіти з окремої навчальної дисципліни з виділенням розділів, тем, кількості годин на їх опрацювання.
Підручник	це навчальна книга, в якій розкривається зміст навчального матеріалу з конкретної дисципліни відповідно до вимог чинної програми.
Процес навчання у ЗВО	спеціально організована взаємодія суб'єктів пізнавальної діяльності, яка моделюється (визначаються її цілі, завдання, зміст, структура, методи, форми, мотиви навчальної діяльності студентів, функції навчання) для активного опанування студентами основами соціального досвіду, накопиченого людством в різних галузях науки з метою розвитку інтелектуальної, чуттєво-вольової сфер їхньої життєдіяльності, виховання потреби в самоосвіті, самовихованні.
Самостійна навчально-пізнавальна діяльність	різноманітні індивідуальні та колективні форми діяльності студентів, яка здійснюється на навчальних заняттях, або у позанавчальний час за поставленими завданнями викладача, під його керівництвом, але без його безпосередньої участі.
Науково-дослідна робота студента	важливий засіб підвищення якості формування особистості спеціаліста, здатного творчо застосовувати у практичній діяльності останні досягнення науково-технічного та культурного прогресу.
Практична підготовка (практика)	форма навчального процесу, необхідна складова частина підготовки спеціалістів, що покликана забезпечити набуття студентами практичних професійних навичок та вмінь.

1. Заповнити «Драбинку успіху» за темою «Зміст освіти у ЗВО та способи його реалізації».

2. Скласти схему.

Зміст освіти у ЗВО

3. Зазначити основні вимоги до змісту освіти у ЗВО.

4. Охарактеризувати сучасні напрями оновлення змісту вищої педагогічної освіти.

5. Довести, що наукові професійні знання мають синтезований, комплексний характер.

6. Установити відповідність між термінами та їх характеристиками.

1	Індивідуальна освітня траєкторія	а	документ, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем освіти освітніх компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та розробляється закладом освіти у взаємодії із здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів.
2	Індивідуальна програма розвитку	б	персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання.
3	Індивідуальний навчальний план	в	документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання

	1	2	3
а			
б			
в			

7. У Концепції «Нова школа. Простір освітніх можливостей» одним із базових компонентів визначено новий зміст освіти, заснований на формуванні в учнів компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві.

Сформулювати аргументи, що підтверджують важливість такого підходу в роботі з майбутніми фахівцями.

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

8. Зазначити компоненти робочої навчальної програми.

9. Охарактеризувати зв'язки навчального плану із певної спеціальності у ЗВО та робочої навчальної програми.

10. Сформулювати сучасні вимоги до підручника у ЗВО.

11. Заповнити таблицю.

Компоненти процесу навчання в ЗВО

№ з/п	Назва компонента	Характеристика компонента
1	Цільовий	
2	Стимулюючо-мотиваційний	
3	Змістовий	
4	Операційно-діяльнісний	
5	Контрольно-регулюючий	
6	Оціночно-результативний	

12. Зазначити дидактичні цілі самостійної роботи у ЗВО.

13. Сформулювати поради студентам щодо успішного здійснення самостійної роботи.

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____

14. Охарактеризувати роль викладачів в оволодінні студентами вміннями науково-дослідної роботи.

Тема 1.4. Форми організації навчання в ЗВО

План

1. Загальна характеристика форм організації навчання у ЗВО.
2. Лекції у ЗВО.
3. Організація та проведення семінарських занять.
4. Організація та проведення практичних занять.
5. Організація та проведення лабораторних занять.
6. Організація та проведення індивідуальних занять, консультацій, колоквиумів.

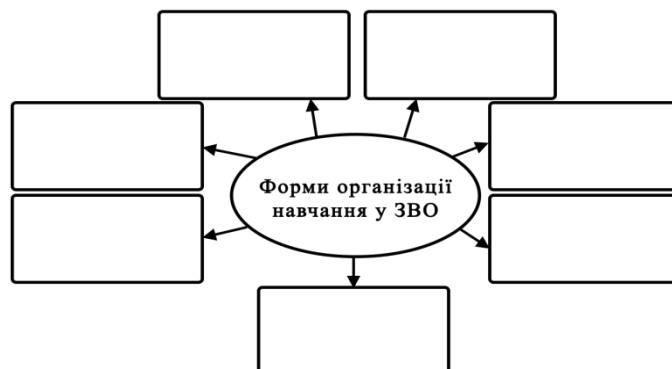
Основні поняття

Назва поняття	Характеристика поняття
Форми навчання	обмежена в часі та просторі взаємозумовлена діяльність педагога й учня, викладача й студента.
Лекція	систематичне, наукове і послідовне викладення навчального матеріалу, будь-якого питання, теми, розділу, предмету, методів науки.
Семінар	вид навчальних занять практичного характеру, спрямованих на поглиблення, розширення, деталізацію і закріплення теоретичного матеріалу.
Практичне заняття	форма навчального заняття, під час якої науково-педагогічний працівник організовує для студентів аналіз окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує навички і вміння їх практичного застосування, через індивідуальне виконання відповідно сформульованих завдань.
Лабораторне заняття	форма навчального заняття, на якому студенти під керівництвом науково-педагогічного працівника особисто проводять натурні або імітаційні експерименти чи досліди з метою практичної перевірки й підтвердження окремих теоретичних положень навчальної дисципліни, набувають практичних навичок роботи з лабораторним обладнанням, устаткуванням, вимірною апаратурою, обчислювальною технікою, оволодівають методикою експериментальних досліджень у конкретній предметній галузі.
Індивідуальне заняття	проводиться з окремими студентами, які виявили особливі здібності в навчанні та схильність до науково-дослідної роботи і творчої діяльності з метою підвищення рівня їх підготовки та розкриття індивідуального творчого обдарування, а також зі студентами, які мають певні проблеми (відставання у навчанні).

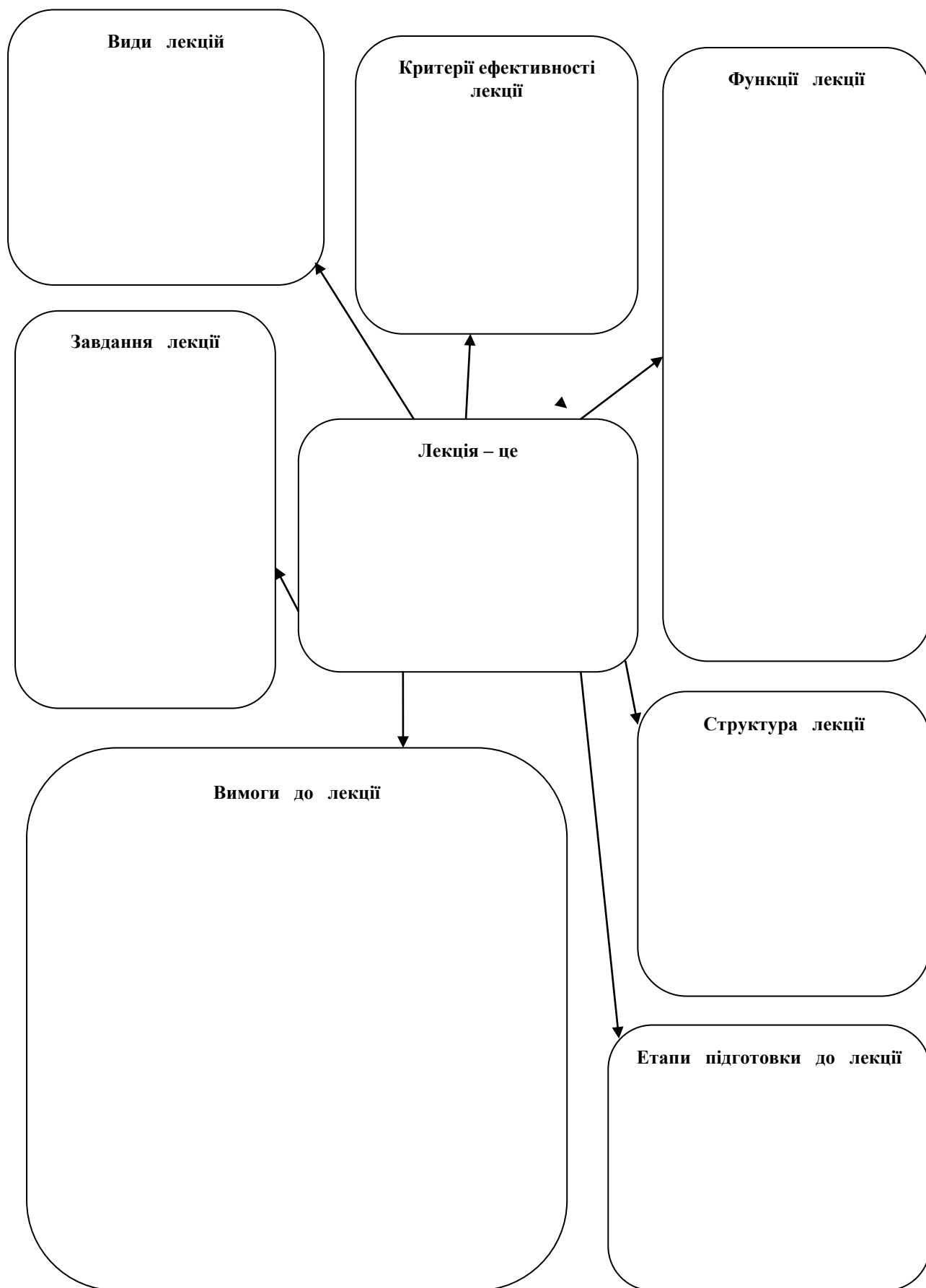
1. Заповнити «Драбинку успіху» за темою «Форми організації навчання у ЗВО».

2. Скласти схему «Форми організації навчання у ЗВО».

Лекція як основна форма навчання в ЗВО

8. Проаналізувати 2 конспекти лекцій студентів-першокурсників із певного освітнього компоненту з точки зору вимог до ведення конспекту. Сформулювати «Правила ведення конспекту лекцій».

Зазначити критерії ефективності семінарського заняття.

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____

9. Зазначити критерії ефективності семінарського заняття.

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____

10. Заповнити таблицю.

Забезпечення суб'єктності студента в перебігу семінарського заняття

№ з/п	Педагогічні умови забезпечення суб'єктності студента	Методи роботи викладача	Прояви суб'єктності студента
1			
2			
3			
4			

11. Сформулювати поради студентам щодо ефективної роботи в ході практичного заняття.

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____

12. Записати критерії ефективності індивідуального заняття.

Тема 1.5. Методи та засоби навчання в ЗВО

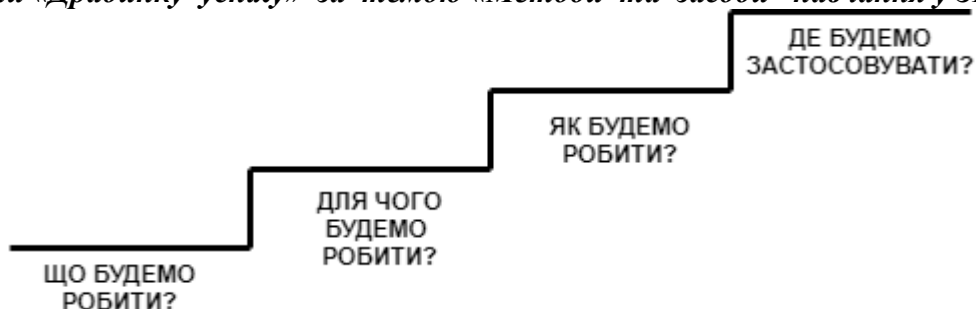
План

1. Поняття про методи навчання у ЗВО, прийоми і засоби, їх взаємодію.
2. Класифікація методів навчання.
3. Характеристика методів навчання.
4. Умови вибору методів навчання.
5. Характеристика методів, спрямованих на забезпечення суб'єктності студентів у ході навчання в ЗВО.

Основні поняття

Назва поняття	Характеристика поняття
Методи навчання	впорядковані способи взаємопов'язаної, цілеспрямованої діяльності педагога й студентів, спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань.
Класифікація методів навчання	групування методів навчання за певними ознаками і встановлення між ними зв'язків.
Вибір методів навчання	вибір та застосування комплексу методів навчання з урахуванням їх доповнювальних, компенсаторних можливостей для ефективного досягнення конкретної навчальної мети.
Приєм навчання	деталь методу, його складова, конкретний крок у реалізації методу.
Засоби навчання	матеріальні та нематеріальні (духовні) цінності, які сприяють підвищенню ефективності процесу навчання.

1. Заповнити «Драбинку успіху» за темою «Методи та засоби навчання у ЗВО».

2. Охарактеризувати методи навчання (на вибір).

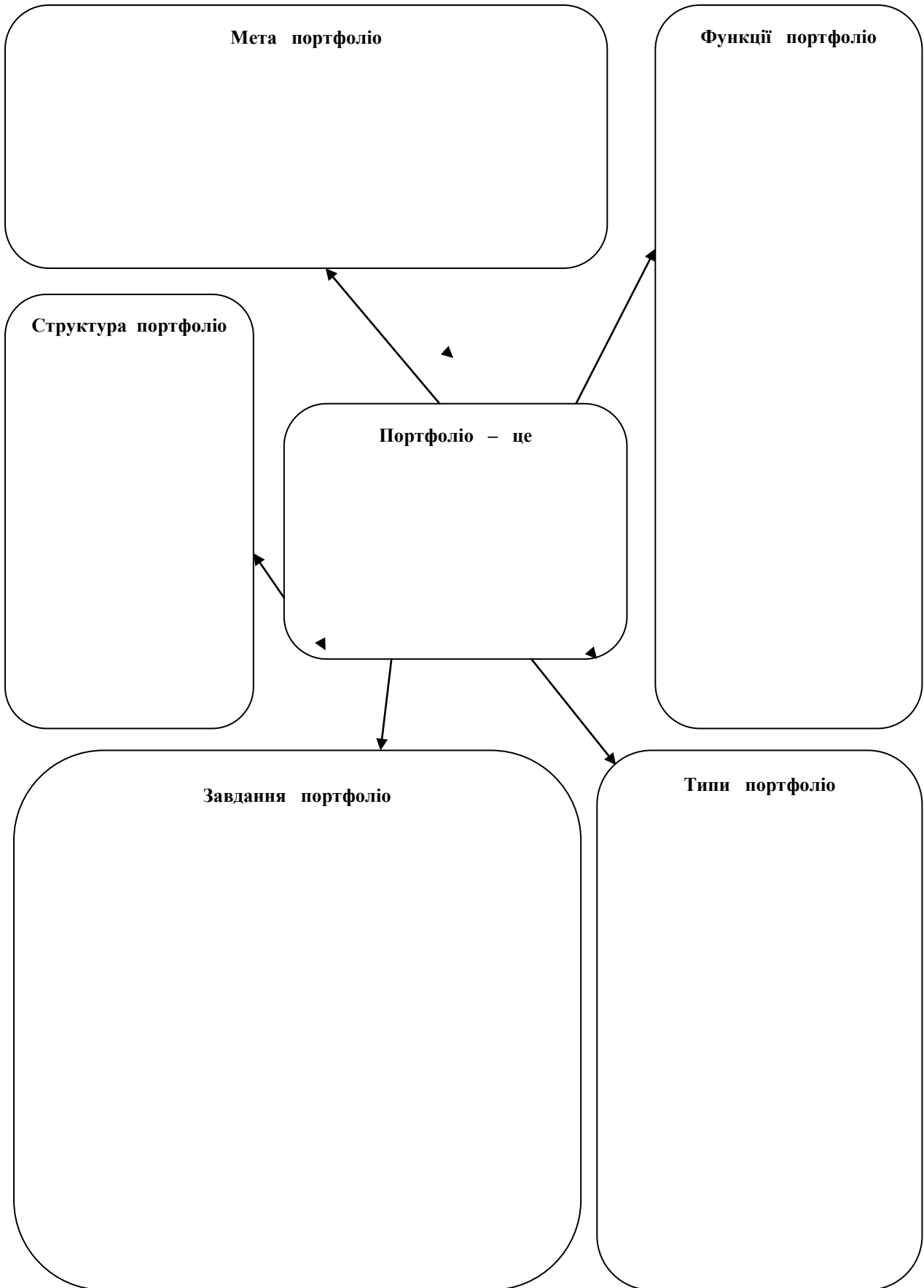
- 1) _____

- 2) _____

- 3) _____

- 4) _____

Характеристика методу портфоліо

☞ Тема 1.6. Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю студентів

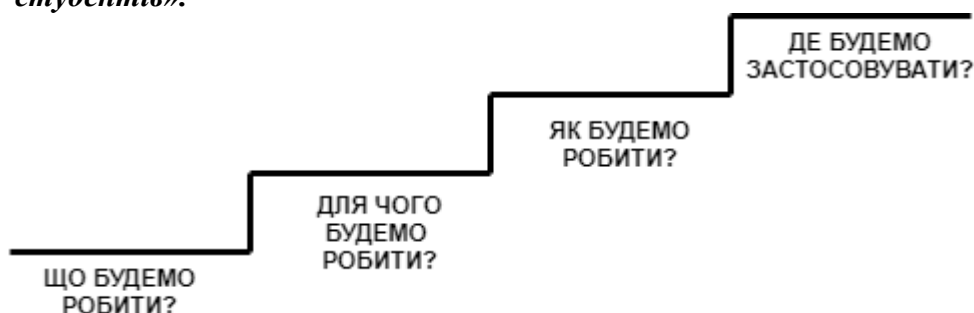
План.

1. Значення аналізу й оцінювання навчальних досягнень студентів.
2. Функції оцінювання навчальних досягнень студентів.
3. Принципи, види і методи аналізу й оцінювання навчальних досягнень студентів.
4. Методика проведення контрольних дій у вищій школі.
5. Кредитно-модульна система організації навчального процесу.

Основні поняття

Назва поняття	Характеристика поняття
Контроль у вищій школі	спосіб виявлення й оцінювання результатів спільної діяльності студента і викладача.
Методи контролю	способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв'язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу.
Оцінка успішності студентів	це система показників, які відображають їх об'єктивні знання та вміння, тобто оцінку можна розглядати як визначення ступеня засвоєння знань, умінь та навичок відповідно до вимог, що пред'являються програмами.
Результати навчання	знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.
Модуль	функціональний вузол освітнього процесу, довершений блок дидактично адаптованої інформації.

1. Заповнити «Драбинку успіху» за темою «Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю студентів».

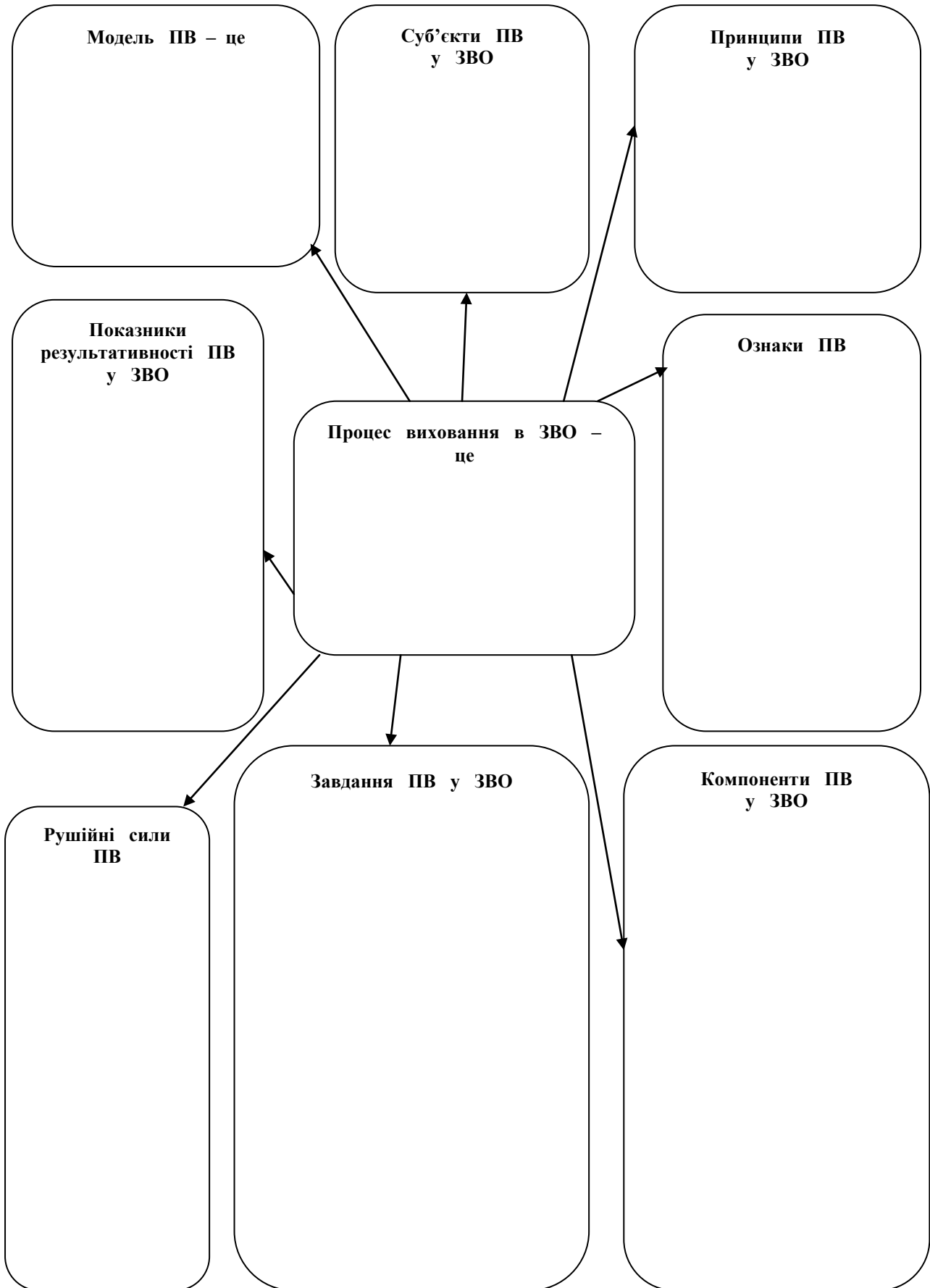

2. Установити відповідність між термінами та їх характеристиками.

1	Перевірка	а	вимірювання рівня знань, умінь і навичок та порівняння їх з певними стандартами, окресленими вимогами навчальних програм
2	Оцінювання	б	фіксація результатів у вигляді оцінок, балів, рейтингу в журналі, заліковій книжці, залікових чи екзаменаційних відомостях
3	Облік	в	виявлення рівня отриманих студентами знань, умінь та навичок

	1	2	3
а			
б			
в			

Характеристика процесу виховання (ПВ) у ЗВО

7. Записати критерії ефективності процесу виховання у педагогічному ЗВО.

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____

8. Охарактеризувати зв'язки між поняттями «закономірності виховання» та «принципи виховання».

9. Заповнити таблицю.

Принципи виховання студентської молоді

№ з/п	Назва принципу	Характеристика принципу
1	Гуманізація виховання	
2	Стимулювання суб'єкта до самовиховання	
3	Демократизації	
4	Індивідуально-особистісна орієнтація виховного процесу	
5	Виховання в діяльності і спілкуванні	
6	Цілісний підхід до організації виховання	

10. Скласти список бібліографічних джерел за темою «Інновації у системі виховної роботи сучасного ЗВО».

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____

☞ Тема 2.2. Основні напрями виховання студентської молоді та шляхи їх реалізації

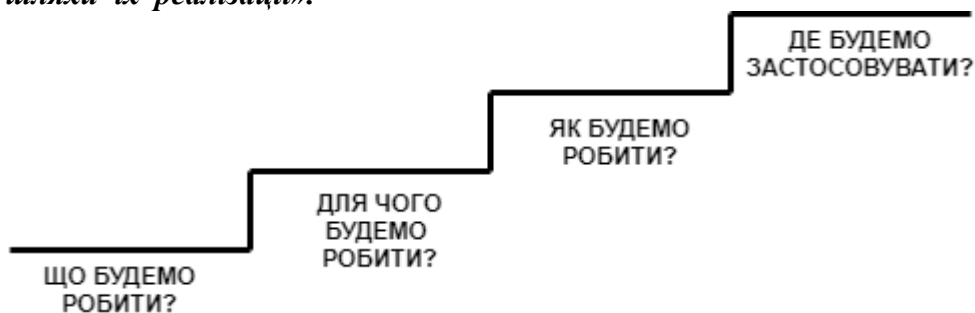
План

1. Основні напрями виховання студентської молоді.
2. Реалізація основних напрямів виховання студентської молоді.
3. Сучасні підходи до організації виховної роботи у педагогічному ЗВО.

Основні поняття

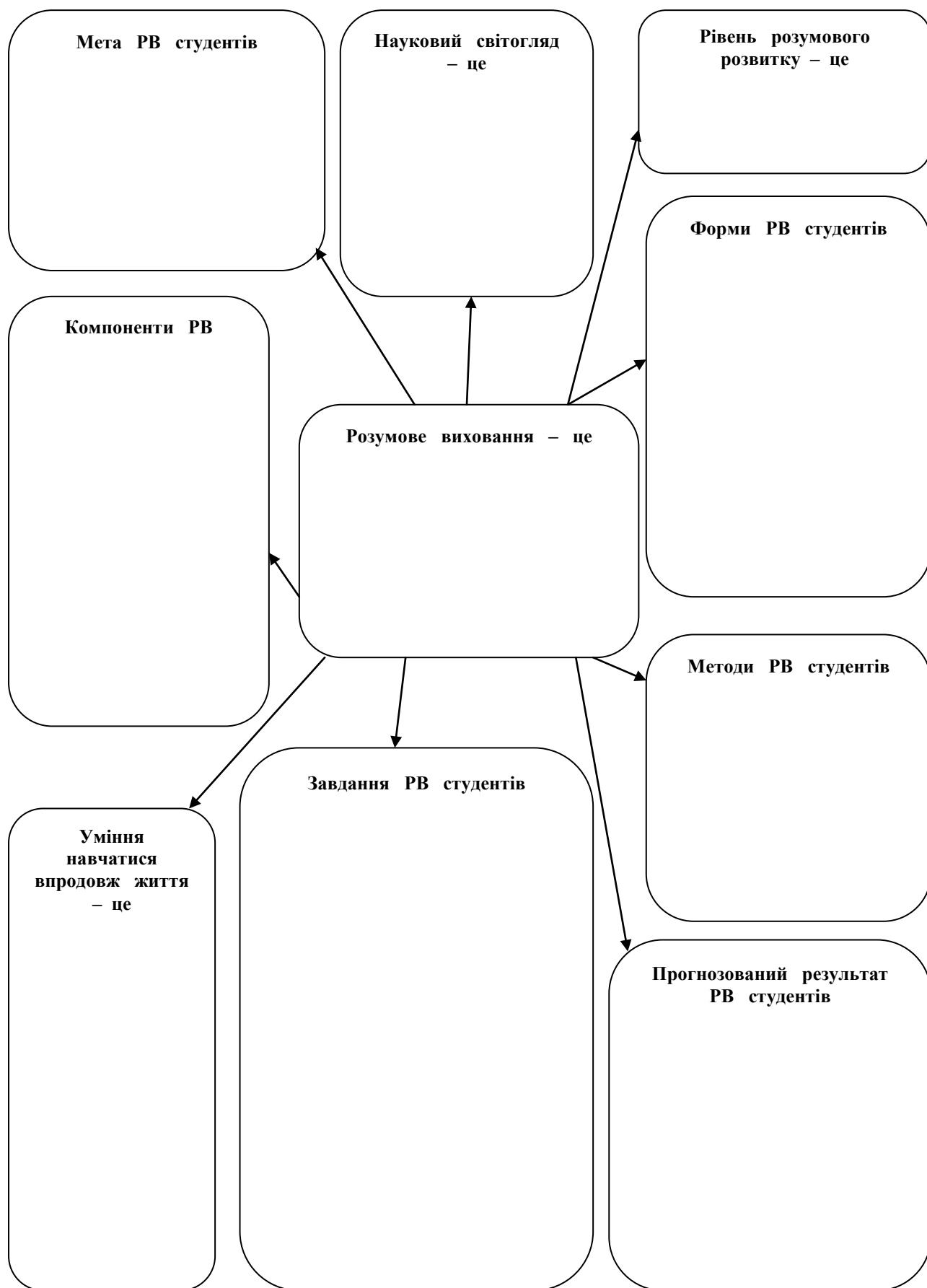
Назва поняття	Характеристика поняття
Зміст виховання	система морально-духовних, інтелектуальних, трудових, фізичних та естетичних якостей, переконань, умінь і навичок, які спрямовані на досягнення основної мети виховання – формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості.
Найважливіший пріоритет національно-патріотичного виховання	формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.
Основні напрями виховної роботи у вищому закладі освіти	формування наукового світогляду; громадянське та патріотичне виховання; правове виховання; моральне виховання; художньо-естетичне, трудове, фізичне виховання; екологічне виховання; професійно-педагогічне виховання.
Система виховної роботи у ВПЗО	органічна єдність взаємодієвих елементів, таких як концептуальна ідея, мета, завдання, змістові домінуючі форми, методи й засоби, а також ті взаємини, що налагоджуються між суб'єктами виховання як процесу сходження особистості до духовно-моральних цінностей, спрямованого на формування соціально значущих якостей, установок та ціннісних орієнтацій, а також на створення сприятливих умов для всебічного розвитку, самовдосконалення та творчої самореалізації особистості майбутнього педагога – громадянина, патріота, професіонала-інтелігента, високоморальної, духовної особистості
Демократизація виховання	розвиток різноманітних форм співробітництва, встановлення довіри між викладачем і студентом, взаємоповага, розуміння запитів та інтересів студентів.
Культура поведінки	Дотримання основних вимог і правил людського співжиття, вміння знаходити правильний тон у спілкуванні з оточуючими.

1. Заповнити «Драбинку успіху» за темою «Основні напрями виховання студентської молоді та шляхи їх реалізації».

2. Написати визначення понять «виховний процес», «напрямок виховання», «виховна робота». Охарактеризувати зв'язки між даними дефініціями.

Характеристика розумового виховання (РВ) студентів

8. Охарактеризувати зв'язки між поняттями «метод виховання», «прийом виховання», «засіб виховання».

9. Визначити функції засобів виховання в ЗВО.

10. Дати відповіді на запитання.

Що таке метод виховання?

На які групи поділено методи виховання?

У чому полягають функції методів формування свідомості?

У чому полягає мета методів формування досвіду поведінки?

Які методи виховання сприятимуть стимулюванню та корекції поведінки студентів?

Як усвідомлене використання студентами методів самовиховання впливає на результативність виховної роботи в ЗВО?

11. *Творче завдання. Видатний український філософ Г.С. Сковорода виділив три головні об'єкти виховного впливу: розум людини, серце людини, волю людини. Як ця ідея пов'язана з використанням системи методів виховання в ЗВО?

3. Скласти бібліографію до теми «Форми виховання студентської молоді в Україні».

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____
- 6) _____
- 7) _____
- 8) _____

4. Заповнити таблицю.

Форми виховання студентської молоді в ЗВО

№ з/п	Напрямок виховання	Форми роботи
1	Національно-патріотичне	
2	Морально-етичне	
3	Інтелектуально-духовне	
4	Екологічне	
5	Фізичне	
6	Трудове	

5. Навести приклади традиційних форм виховання студентів у педагогічному ЗВО.

6. Навести приклади групових форм виховання студентів у ЗВО.

7. Описати фактори вибору форми виховання у ЗВО.

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____
- 6) _____
- 7) _____

7. Довести важливість методичної роботи задля забезпечення методичної компетентності викладача вищої школи.

8. Визначити умови ефективності інформальної освіти викладача вищої школи.

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____
- 6) _____

9. Дати відповіді на запитання.

Яка мета методичної роботи в ЗВО?

На яких принципах організовано методичну роботу в ЗВО?

Чому участь у методичній роботі виступає професійним обов'язком кожного викладача вищої школи?

Що передбачає методична робота викладача?

Чому методична робота ЗВО повинна будуватися з урахуванням можливостей, потреб та професійних цінностей викладача?

Які методи та форми методичної роботи в ЗВО сприятимуть розкриттю інноваційного потенціалу викладача?

10.*Творче завдання. Підготувати анкету (опитувальник) студентської оцінки професійно-педагогічної майстерності викладача вищої школи («Викладач очима студента»). Обґрунтувати доцільність її використання в освітньому процесі ЗВО.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

Загальні засади психології у сфері вищої освіти.

Тема 3.1. Психологія вищої школи, її предмет і завдання

План

1. Психологія вищої школи як галузь психологічної науки, її предмет.
2. Завдання психології вищої школи.
3. Зв'язок психології вищої школи з іншими галузями психологічних знань.

Психологія вищої школи в своїй основі розглядає загально-психологічні закономірності і механізми освітньої діяльності у ЗВО, яка включає навчання і виховання фахівця з вищою освітою.

1. Охарактеризувати хвилі розвитку цивілізації за американським соціологом Е. Тоффлером.

1-а хвиля – _____;

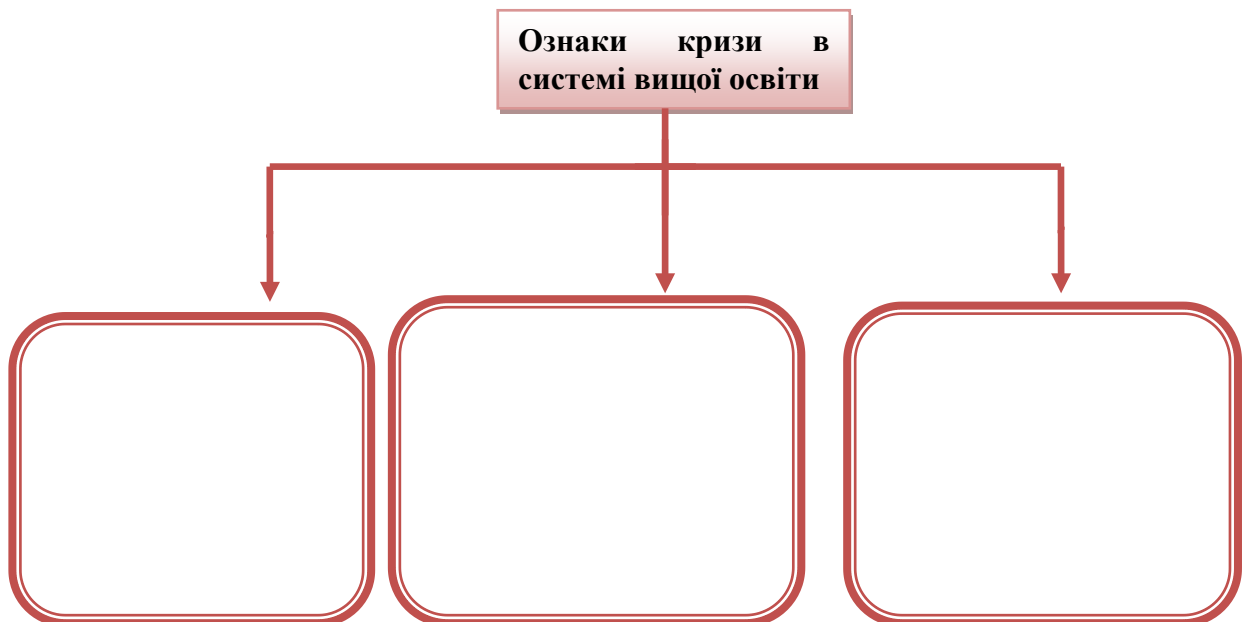
2-а хвиля – _____;

3-я хвиля – _____.

2. Дати визначення поняттю.

Синергетика – _____

3. Заповнити пропуски в схемі.

Є серйозні недоліки у вищій освіті, які свідчать про її кризу. На жаль, райдужні перспективи, породжені в стінах альма-матер, у деяких студентів швидко розвіюються при зіткненні з реаліями майбутнього професійного життя. І якщо шкільні знання найчастіше є для випускника школи пропуском у ЗВО, то студентські знання, уміння і навички не завжди гарантують гідну роботу молодому фахівцеві з вищою освітою.

4. *Записати три основні змістовні аспекти поняття «освіта».*

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

5. *Записати функції системи освіти (О. Подольська).*

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____

6. *Дати визначення поняттям.*

Мета освіти сьогодні – _____

Гуманітаризація вищої освіти – _____

Мета гуманітаризації освіти – _____

Завдання сьогодення – _____

Якість освіти – _____

7. *Заповнити пропуски в таблицях.*

Шляхи гуманітаризації вищої освіти		
Складники фундаменталізації вищої освіти		
1)	2)	3)
Індивідуалізація навчання у ЗВО передбачає		
1)	2)	3)

Індивідуалізація навчання пов'язана з творчим, інноваційним характером вищої освіти, з суттєвим збільшенням в академічному навантаженні студента частки самостійної роботи та частки індивідуальних консультацій.

8. *Дати визначення поняттям.*

Гуманізм – _____

Гуманістична модель фахівця нового типу – _____

Зміст вищої освіти – _____

Предмет психології вищої школи

Важливим принципом реформування вищої освіти є єдність навчання і виховання, що полягає в їхньому органічному поєднанні, у підпорядкуванні організації і змісту вищої освіти завданням формування цілісної і різнобічно розвинутої особистості майбутнього фахівця, перетворення системи моральних і духовних цінностей національної культури у важливий чинник виховання студентської молоді, відродження духовності українського народу, розвитку його менталітету.

Пріоритетним принципом нової парадигми освіти є також впровадження принципу «випереджального розвитку» освіти порівняно з динамікою соціального зростання.

9. *Записати завдання реформування вищої освіти.*

Розуміння мети і завдань, що стоять перед вищою школою, дає можливість конкретизувати їх на рівні педагогічної діяльності, тобто в процесі навчальної і виховної роботи викладачів вищої школи.

10. *Записати основні передумови досягнення мети вищої освіти.*

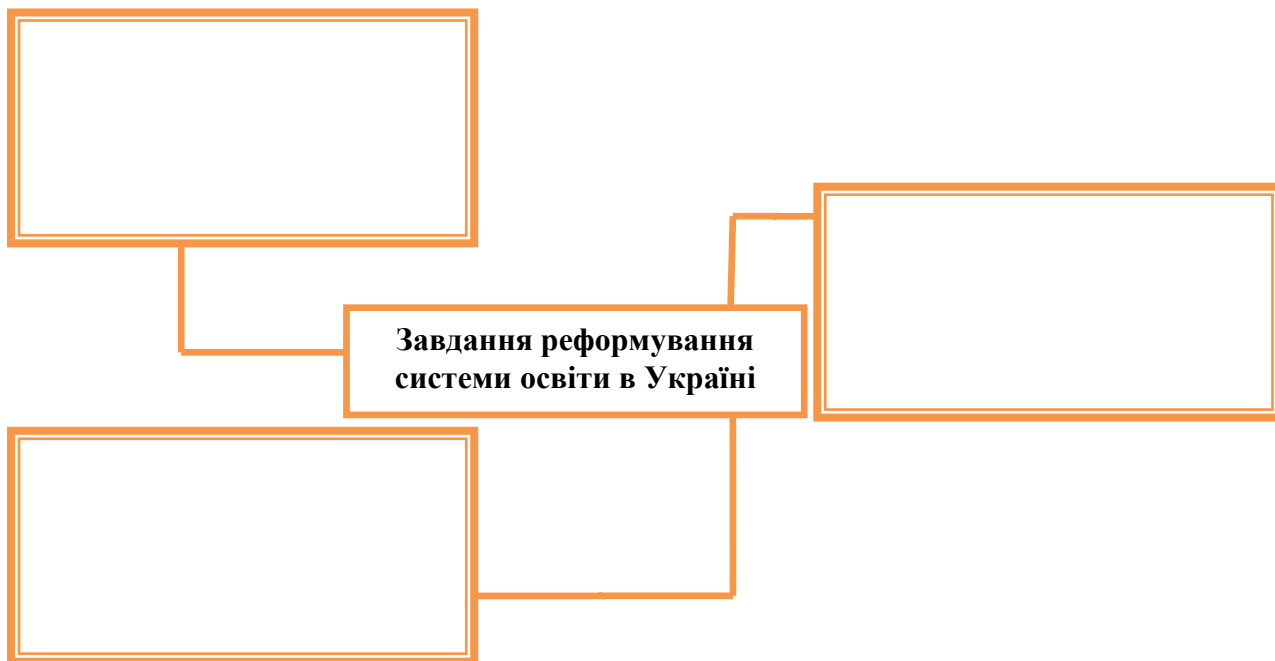
- а) _____ ;
- б) _____ ;
- в) _____ .

Об'єктом психологічної науки є соціальні суб'єкти, їхня діяльність, зв'язки і відношення. «Сукупність процесів побудови образу світу і його функціонування як регулятора зовнішньої поведінки та внутрішнього життя живої істоти і становить найширше розуміння об'єкта психології» (С.Д.Смирнов).

11. *Дописати речення.*

Психологія вищої школи має тісні зв'язки з іншими галузями психології:

12. Заповнити пропуски в схемах.

☞ Тема 3.2. Методологія і методи психології вищої школи

План

1. Методологія і принципи психологічного дослідження.
2. Класифікація методів збору та інтерпретації емпіричних психологічних фактів. Поняття про методику психологічного дослідження.
3. Дослідницькі вміння. Етика дослідника.

Науково-дослідницька діяльність викладача є основним засобом перевірки ефективності його педагогічних впливів на студентську аудиторію. Це єдине джерело дієвого пізнання особливостей студентського віку, умов особистісного зростання і професійного становлення студентів. Психологія вищої школи використовує наукові методи, щоб описувати й пояснювати психолого-педагогічні феномени, які мають місце в освітньому просторі закладу вищої освіти. При розв'язанні конкретних завдань дослідження важливе значення має ставлення дослідника-науковця до основних категорій науки та визначення своєї методологічної позиції, провідних теоретичних поглядів.

1. *Дати визначення поняттю.*

Методологія –

2. *Записати ознаки наукового підходу до вирішення проблеми психологічного дослідження?*

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

Написати, що заважає об'єктивно інтерпретувати отримані результати дослідження?

- 1) _____

- 2) _____

3. *Записати за якими етапами проводиться педагогічне дослідження.*

Обґрунтування актуальності проблеми дослідження здійснюють на основі аналізу проблемної ситуації, яка відображає суперечність між реальним станом об'єкта дослідження та сучасними завданнями (наприклад, особистісний розвиток майбутнього фахівця як пріоритетний напрямок реформування вищої освіти в Україні).

4. Дати визначення поняттям.

Об'єкт дослідження – _____

Предмет дослідження – _____

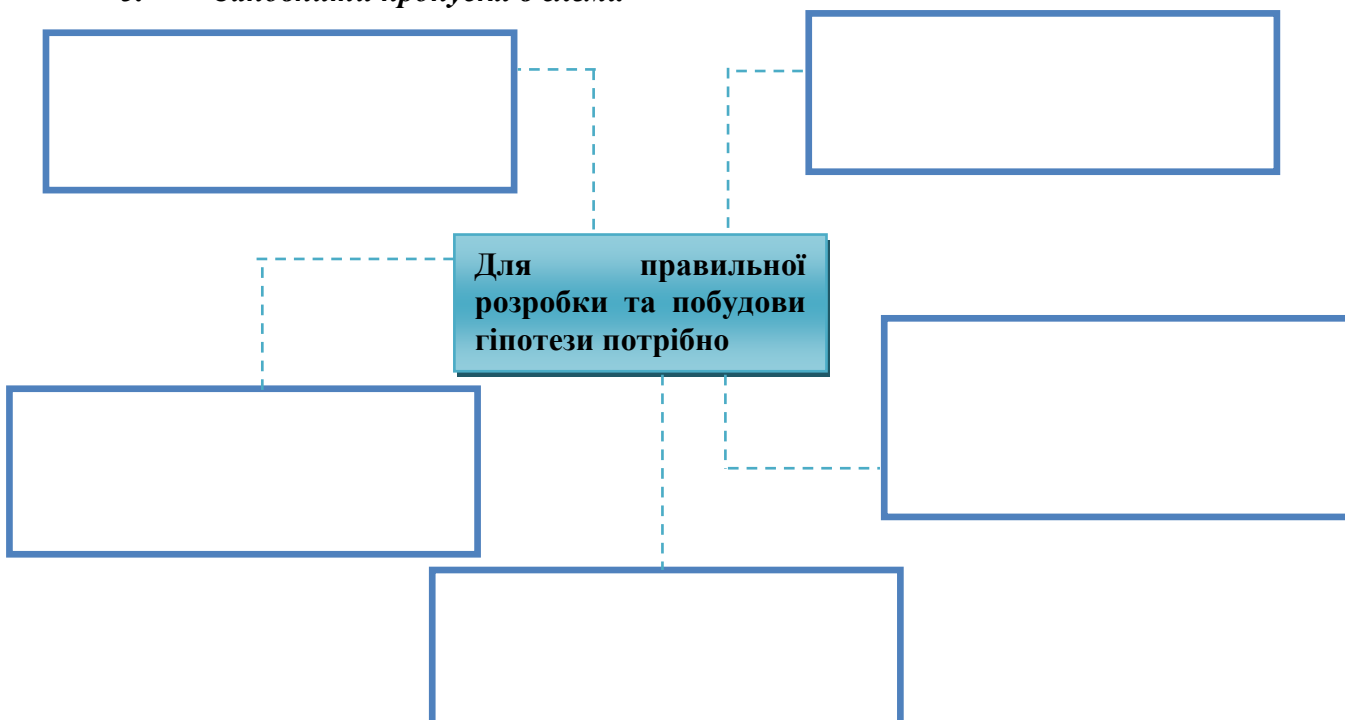
Мета наукового дослідження – _____

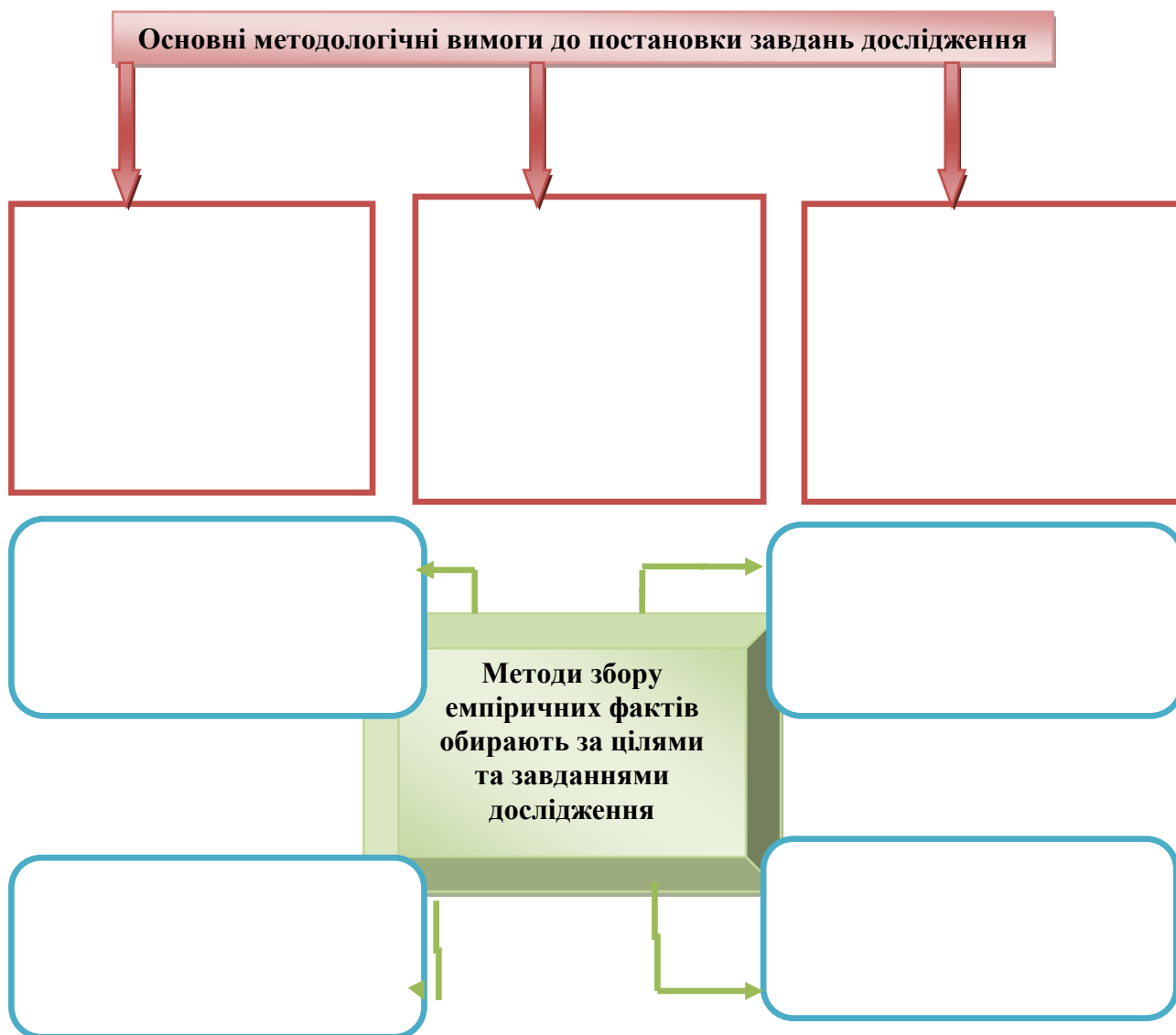
Гіпотеза магістерського дослідження з психології – _____

Для правильної постановки мети дослідження потрібно чітко з'ясувати таке:

- 1) Сутність досліджуваної проблеми та її головні суперечності; основні проблемні питання теоретичного та (або) експериментального характеру, які підлягають вирішенню шляхом наукового дослідження.
- 2) Сучасне теоретичне знання, яке може бути використане для пояснення структури і законів функціонування об'єкта, який вивчається.
- 3) Основні шляхи та обсяг необхідного теоретичного та (або) експериментального обґрунтування предмета дослідження.
- 4) Відомі в психології (або провідній щодо об'єкта дослідження науці) методи і засоби для проведення теоретичного та (або) експериментального вивчення предмета.

5. Заповнити пропуски в схемі.

Методика дослідження – конкретне втілення методу дослідження; вироблений спосіб організації взаємодії суб'єкта і об'єкта дослідження на основі конкретного матеріалу й визначеної процедури.

У методиці дослідження конкретизують мету, предмет дослідження, а також показники вимірюваного явища, умови проведення роботи, засоби фіксації експериментальних показників і процедуру аналізу та інтерпретації одержаних даних.

6. Дати характеристику планам експериментального дослідження.

Лонгітюдний план (шлях, зріз)	
Поперечний план	
Комбінований план	

7. Дати визначення поняттям.

Надійність – _____

☞ Тема 3.3. Загальна психологічна характеристика студентського віку

План

1. Психологічна характеристика студентства як періоду пізньої юності або ранньої дорослості.
2. Суперечливості та кризи студентського віку.
3. Вищий навчальний заклад – один із провідних чинників соціалізації особистості студента як фахівця.
4. Адаптація студента до навчального закладу у вищій школі, її види та умови ефективності.
5. Типологічні особливості сучасних студентів.

Неодмінною передумовою і основою успішної педагогічної діяльності викладача закладу вищої освіти є розуміння студента, визнання й безумовне прийняття його як іншого. Саме тому дуже важливо викладачеві знати загальні психологічні особливості юнаків і дівчат студентського віку. Це потрібно і студентам для того, щоб краще пізнати себе, визначити свої потенційні можливості, скласти план саморозвитку і професійного самовиховання.

Студентство і студентські роки – дивовижний витвір християнської цивілізації XI-XII століття, коли в Європі відкрилися перші середньовічні університети. У цей час зароджується культура молодості, яка запроваджується саме через студентство – цей найрозумніший, найактивніший, яскравий і, звичайно, психологічно найскладніший прошарок молоді.

1. Дати визначення поняттям.

Студентство – _____

Студент – _____

2. Дописати речення.

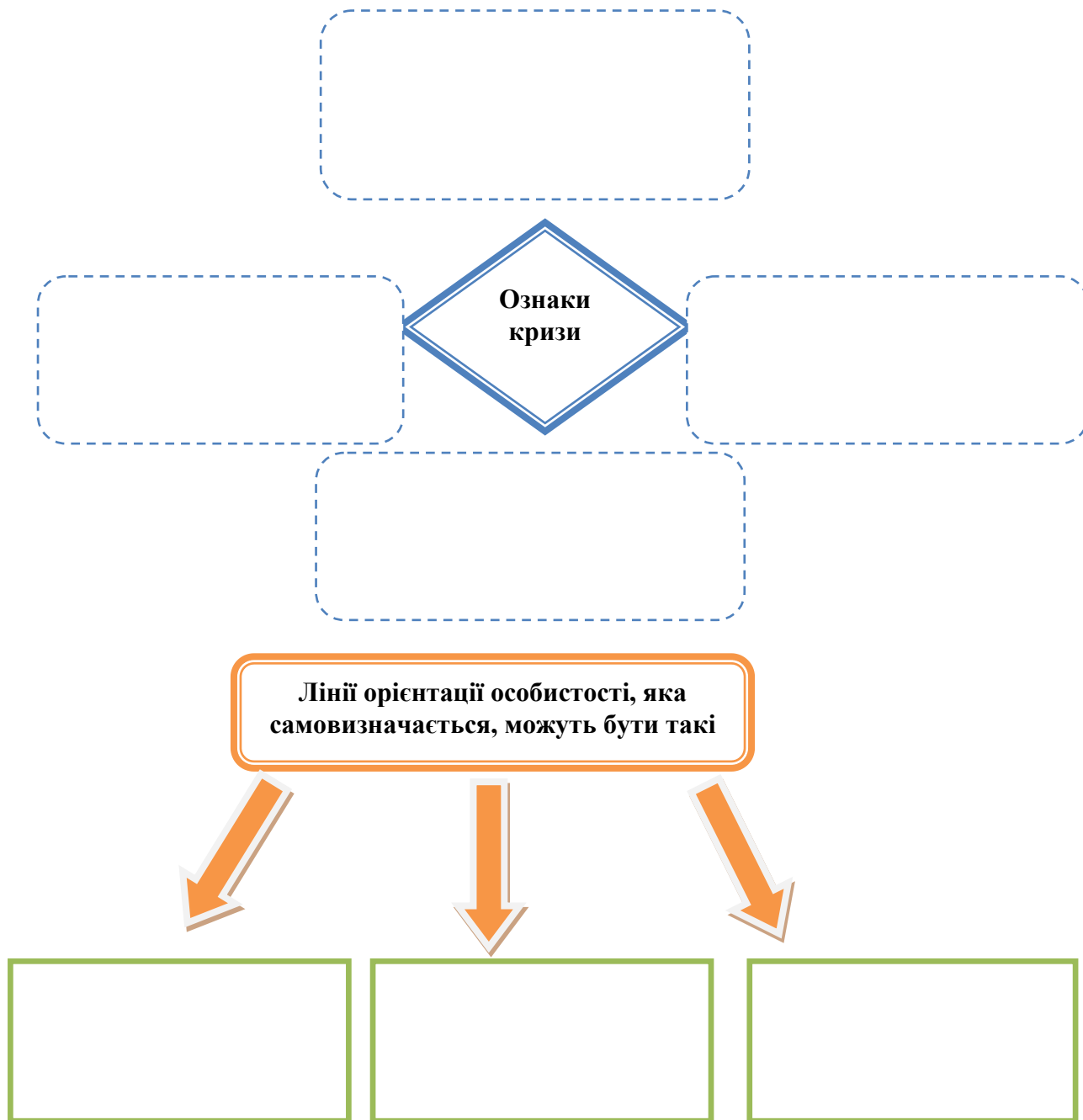
Студентів, порівняно з іншими групами молоді цього віку, відрізняють такі риси:

- 1) _____ ;
- 2) _____ ;
- 3) _____ ;
- 4) _____ .

3. Дати коротку характеристику розвитку студента.

Фізичний розвиток	
Психофізіологічний розвиток	
Когнітивний розвиток	

4. Заповнити пропуски в схемах.

4. Дати визначення поняттям.

Завдання самовизначення – _____

Право вибору – _____

Ідентичність – _____

Особистісна ідентичність – _____

Кризи ідентичності – _____

5. *Заповнити таблиці.*

Ідентичність оцінюється за трьома аспектами:		

Ознаки періоду формування ідентичності
1)
2)
3)
4)

Свідченням психологічної готовності до прийняття на себе певних обов'язків є

Особиста ідентичність допомагає зрозуміти своє місце в суспільстві, створює базу для соціальних порівнянь і, врешті решт, допомагає визначити напрям розвитку особистості.

6. *Дати відповідь на запитання.*

Що допомагає студентові перебороти кризу ідентичності?

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____

7. *Записати вектори розвитку студента, якщо не вдається розв'язати завдання і в нього формується неадекватна ідентичність.*

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____

8. *Вказати прояви, які можуть бути наслідком негативної «Я-концепції» здобувачів вищої освіти.*

Небезпека студентського періоду життя полягає в тому, що стосунки близькості, суперництва й боротьби мають місце в студентів переважно щодо людей, які схожі на них і є

їхніми ровесниками. Це часто породжує упередженість у стосунках, неприйняття самого себе й інших і, як наслідок, самотність, а потім – страх перед близькістю.

9. З'єднати визначення кризових ситуацій студентського віку із відповідним формулюванням.

Криза професійного вибору	Чинники, що провокують кризові ситуації у студентів, є деякі психологічно несприятливі особливості організації навчального процесу у вищій школі.
Криза залежності від батьківської родини	Дисонанс між несвідомо обраною професією та необхідністю отримання вищої освіти, нехай навіть з іншої спеціальності.
Криза інтимно-сексуальних стосунків	Період посилення сексуального потягу. Зростає потреба в інтимно-особистісних стосунках із психологічно-духовно близькою людиною.
Кризові ситуації в навчально-професійній діяльності	З одного боку, молоді люди можуть жити окремо від своєї родини в студентському гуртожитку, мати виражену тенденцію до самостійності, проявляти особистісну зрілість, а з іншого – емоційно-особистісна й побутова залежність від батьків.

Усвідомлення змін, що відбуваються в самому собі, посилення рефлексії допомагає перебороти кризу ідентичності. У студентів повинен бути свій визначальний погляд, своя думка, свої оцінки, погляди на різні життєві колізії, своє ставлення і свій власний вибір життєвого спрямування.

Період навчання студента у вищій школі – надзвичайно важливий період соціалізації особистості:

- 1) на цьому етапі завершується соціалізація особистості через систему освіти;
- 2) закладаються основи подальшої соціалізації в самостійній професійній діяльності;
- 3) коригуються життєві цілі, настанови на подальший самостійний життєвий шлях.

10. Дати визначення поняттям.

Соціалізація особистості — _____

Соціалізація – _____

11. Заповнити таблицю.

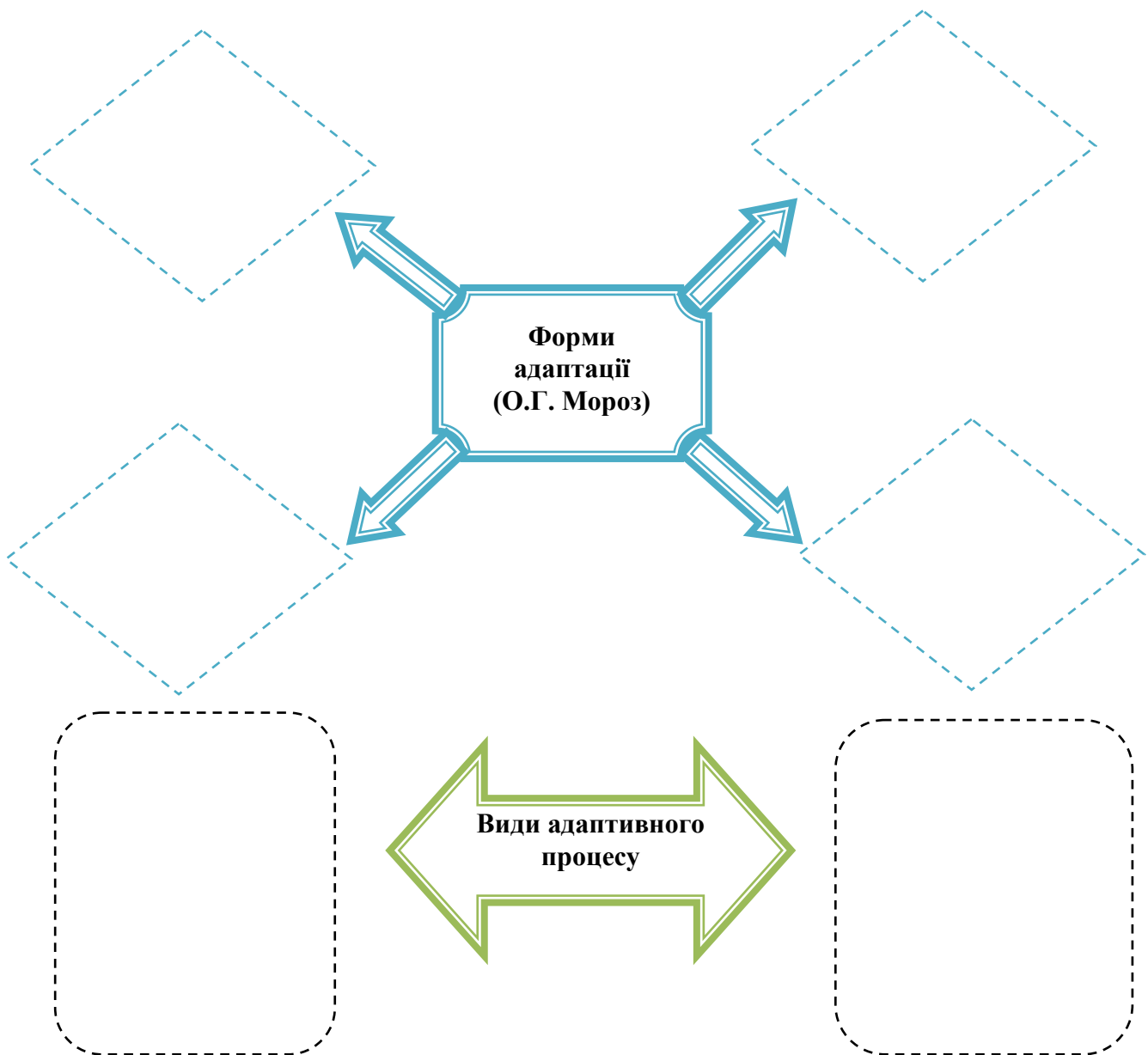
Механізми соціалізації

Джерелом соціалізації студента є не лише зміст педагогічного процесу у закладі вищої освіти, а й соціально-професійне його оточення, студентська референтна група, засоби масової інформації, громадські молодіжні об'єднання тощо. Процес соціалізації особистості майбутнього фахівця значною мірою залежить від успішності адаптації студента до умов нового культурно-освітнього середовища.

12. Дати визначення поняттю.

Адаптація – _____

13. Заповнити пропуски в схемах.

14. Дати характеристику типам адаптації студентів.

15. Закінчити речення.

Для деструктивного стану студента в період адаптації характерним є:

- _____ ;
- _____ ;
- _____ ;
- _____ ;
- _____ ;

Завданням викладача в адаптаційний період першокурсників є надання їм допомоги у

Інтеграція (integration – поєднання частин у ціле) завершує процес професійного становлення: _____

Становлення студента як професіонала – це складний процес переборення труднощів, протиріч, вирішення яких допомагає студентові наблизитися до своєї мети. Ці протиріччя повинні стати предметом свідомості студента, його рефлексії. Якщо викладач – суб'єкт організації навчального процесу, то студент – суб'єкт власної навчально-професійної діяльності.

Підтримка, увага, допомога з боку викладачів і куратора в цей період відіграє вирішальне значення:

- поради щодо встановлення режиму праці й відпочинку;
- рекомендації щодо організації і виконання самостійної навчальної роботи (як шукати і відбирати інформацію, як конспектувати лекцію, як опрацьовувати наукову літератур та ін.);
- допомога в налагодженні ділових і дружніх (особистісних) стосунків у академічній групі;
- потрібно працювати також з активом групи для формування чуйного ставлення однокурсників один до одного, надання їм допомоги щодо виконання навчально-професійної діяльності й входження у новий колектив.

Нова соціальна ситуація розвитку студента визначається зміною і закріпленням його соціального статусу, реалізацією його професійних намірів, розвитком його особистості як професіонала.

До чинників, які визначають соціально-психологічний портрет сучасного студента, належать такі:

- 1) _____
 - 2) _____
-

☞ Тема 3.4. Психологічні особливості студентської групи та її структура

План

1. Психологічні особливості студентської групи та її структура.
2. Розвиток студентської групи, характеристика студентського колективу.
3. Міжособистісні стосунки у студентській групі.
4. Проблема керівництва та лідерства у групі, функції студентського лідера.
5. Психологічні особливості студентського самоврядування.

Викладач є одним із організаторів студентської групи на всіх етапах її становлення. Завданням педагога є згуртування студентської групи, педагогічні зусилля якої повинні бути спрямовані на досягнення спільної мети – становлення особистості майбутнього фахівця.

1. Дописати речення.

Студентська група є елементом

Груповий суб'єкт має такі психологічні особливості:

- 1) _____
- 2) _____

Студентська група – спільність автономна й самодостатня.

Студентська група формально-логічно характеризується як первинна, реальна, мала група, офіційно створена (зовнішньо організована), яка може вміщувати в себе й неформальні мікрогрупи.

2. Заповнити таблиці.

Види малих груп в яких перебуває за період навчання студент (Л.І. Марісова)
1)
2)
3)
4)
5)
6)
7)
8)

Між студентами встановлюються, по-перше, функціональні зв'язки, які визначаються розподілом функцій між студентами як членами групи; по-друге, емоційні зв'язки, або міжособистісні комунікації, які виникають на основі симпатій, загальних інтересів.

Структура студентської групи	
Ознаки мікрогрупи, які виникають на основі спільних інтересів, взаємної прихильності студентів	

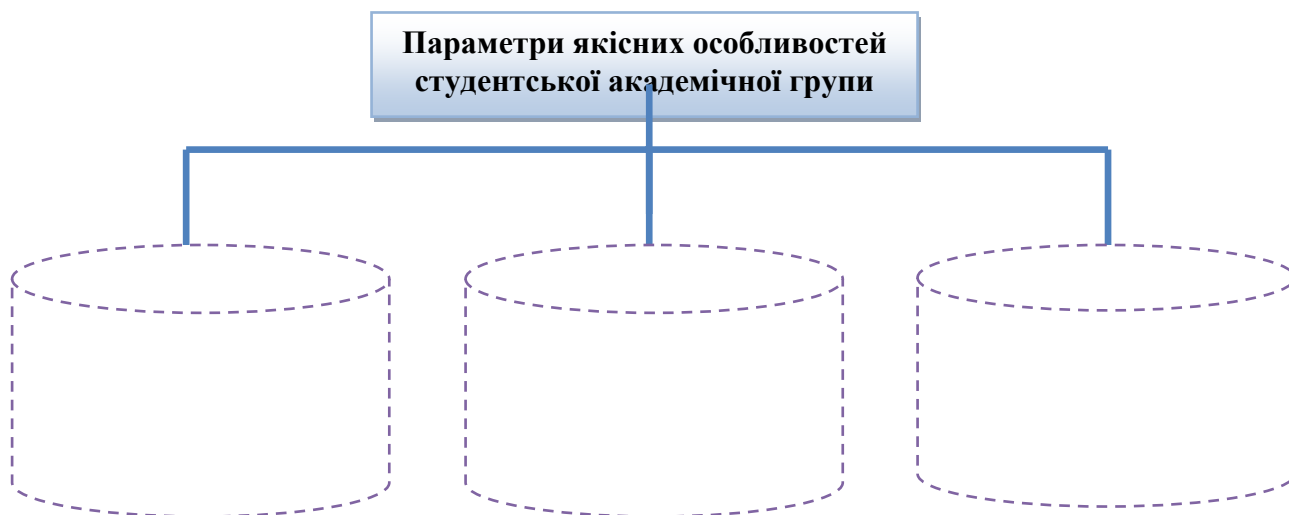
Під час роботи зі студентською групою куратор (викладач) обов'язково повинен вивчати особливості обох її соціально-психологічних підструктур (офіційної і неофіційної), враховувати *стадію становлення структури групи*.

Стадії становлення структури групи	
А)	В)
Б)	Г)

Для вивчення структури групи та міжособистісних взаємин у ній застосовують метод соціометрії (Дж. Морено), референтометричний метод (А.В. Петровський), активні інтеракційні методики З.В. Власенкої та ін.

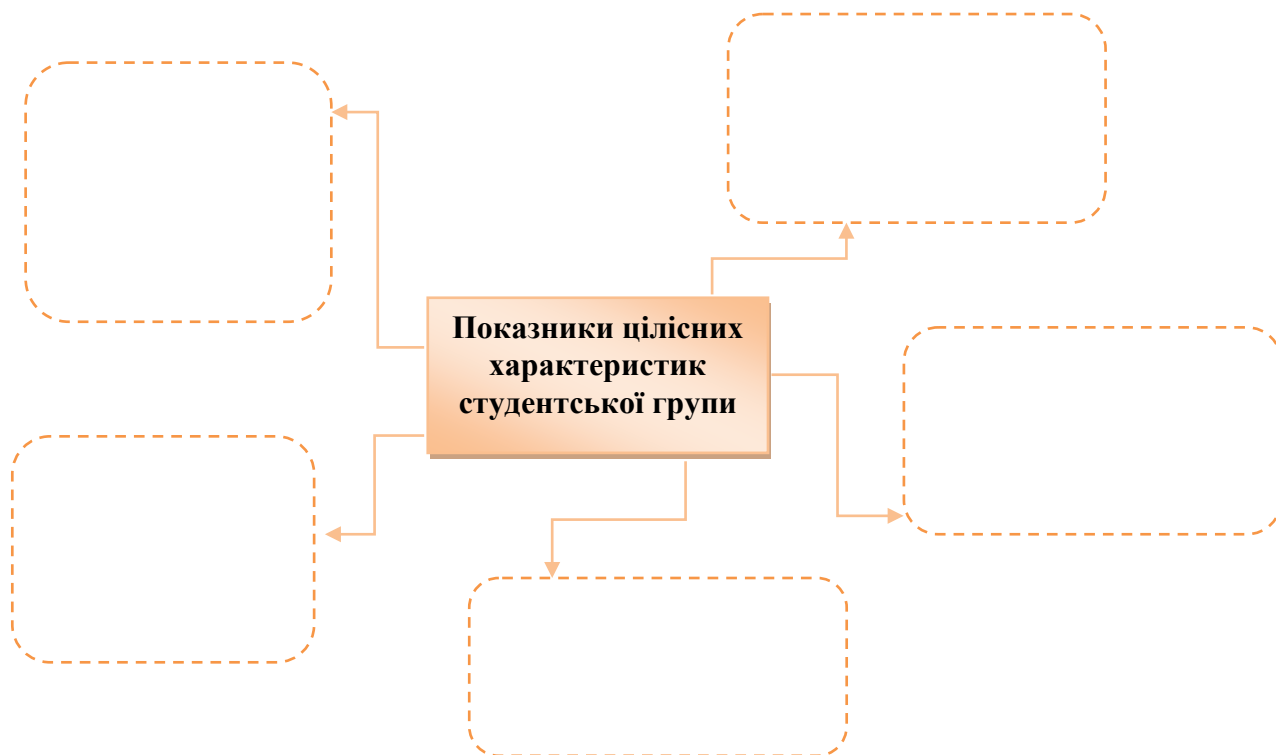
Підвищена емоційність юнацького віку, яскравість переживань сприяє розгортанню емоційно-особистісних стосунків – дружби, кохання, емоційної прихильності, відданості, готовності підтримувати один одного. У членів групи розвивається почуття групової ідентичності: члени групи визначають себе словом «Ми», студенти готові підставити плече, прийти на допомогу один одному, вони емоційно залучені до справ своєї групи, радіють її успіхам, хвилюються за невдачі.

3. Заповнити пропуски в схемах.

На початку навчання в ЗВО у першокурсників домінують індивідуальні мотиви поведінки, вони орієнтовані здебільшого на задоволення особистих потреб; їхня соціальна роль у групі ще не визначена. Але поступово всі починають усвідомлювати потребу в конкретизації своєї ролі в житті групи, в узгодженні своєї діяльності з діяльністю і поведінкою інших, порівнюють і оцінюють активність членів групи, визначають свій соціальний статус у групі.

4. Дати характеристику стадіям розвитку студентської групи.

1-а стадія – номінальна група	
2-а стадія – асоціація	
3-я стадія – кооперація	
4-а стадія – студ. академ. група стає колективом	

5. Записати ознаки позитивного морально-психологічного мікроклімату у студентському колективі.

У референтній групі створюється атмосфера психологічного комфорту, яка сприяє особистісному зростанню і професійному становленню кожного майбутнього фахівця. Вона виконує функцію зразка для оцінювання свого «Я», своєї поведінки та оцінки інших.

У кожній групі безперервно відбувається взаємообмін соціально-психологічною інформацією (цінності, норми, правила, вимоги тощо). Якщо вона передається офіційними представниками групи (активом), то це сприяє швидшому вирішенню проблемних питань, прийняттю ділового рішення. Має значення і децентралізована комунікація, в обговоренні якої беруть участь усі члени групи. Для прийняття групового рішення важлива наявність студентів – генераторів ідей, експертів, критиків, мотиваторів, організаторів та ін.

6. Дати визначення поняттям.

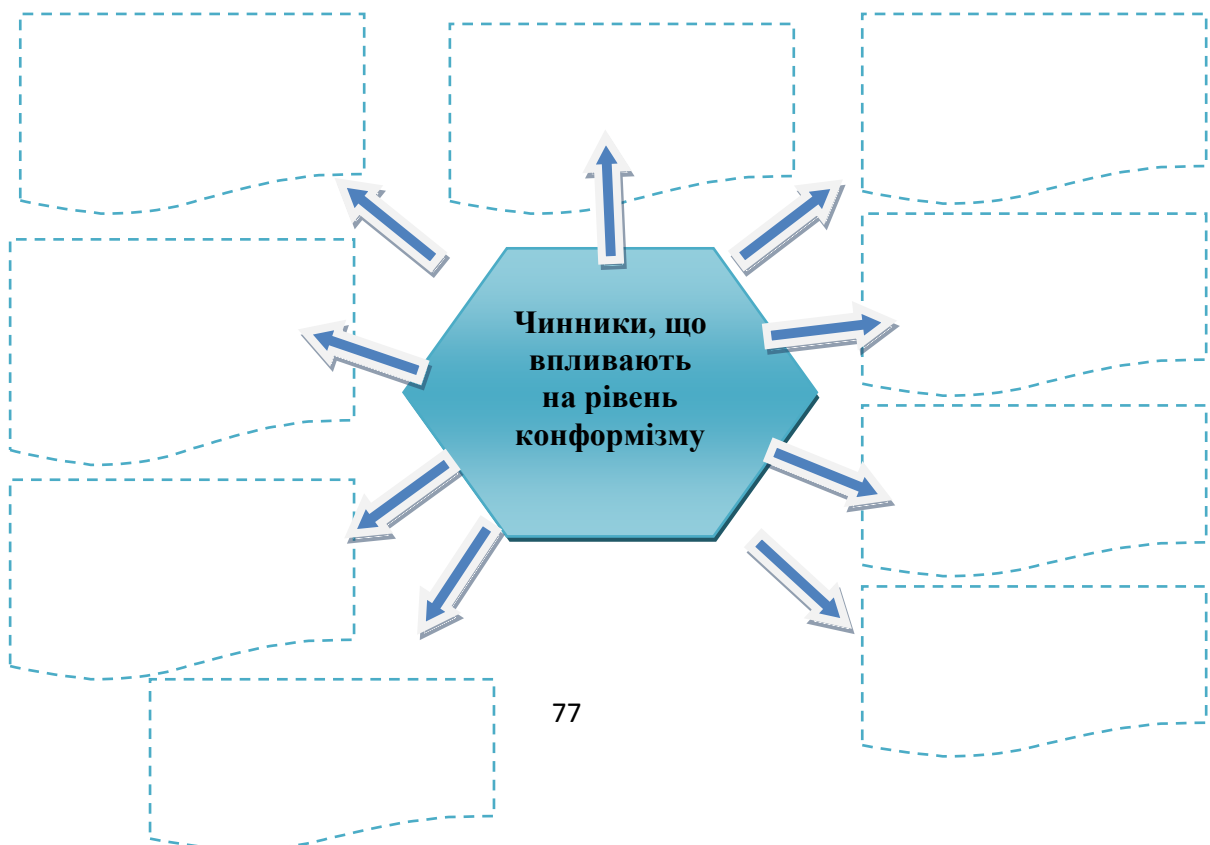
Стосунки куратора з групою – _____

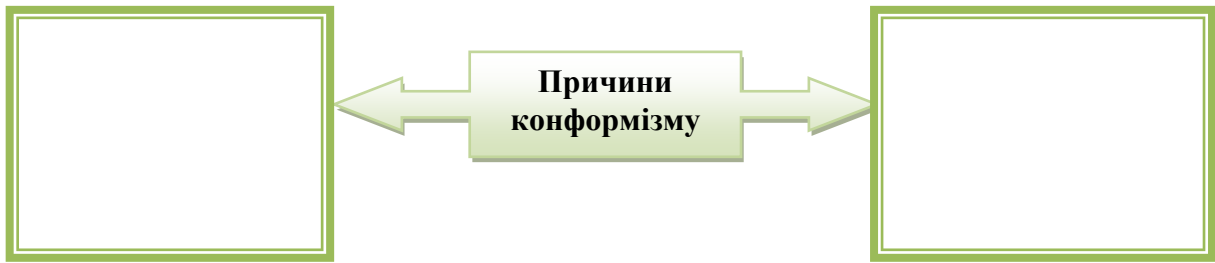
Групові норми – _____

Груповий настрій – _____

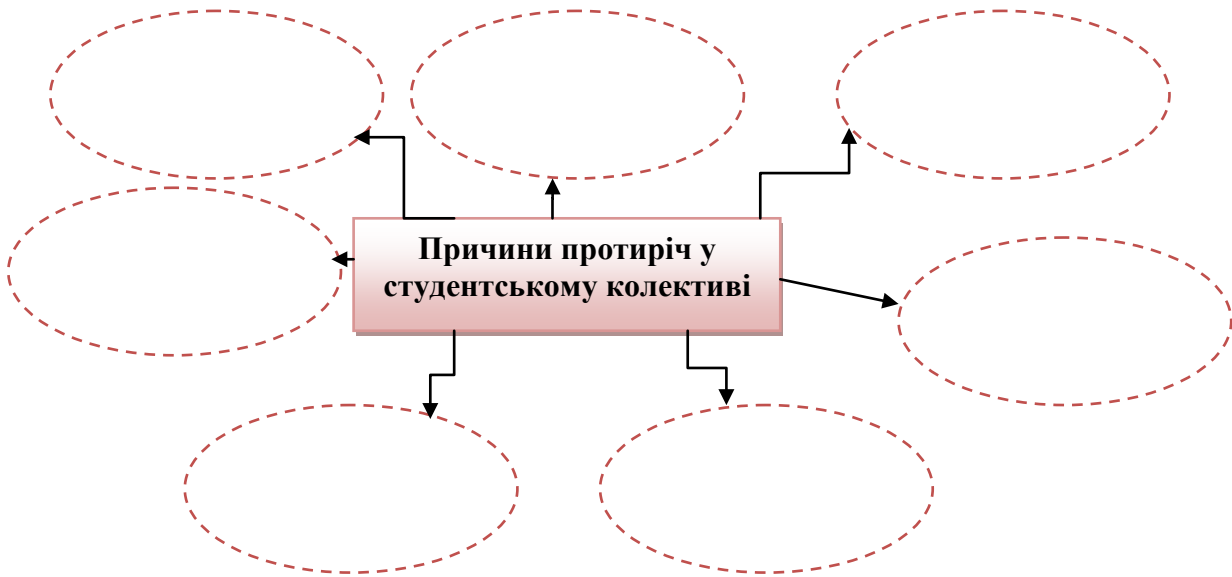
- Групова згуртованість – _____
- Самоствердження – _____
- Колективні традиції – _____
- Колективістське самовизначення – _____
- Групова ідентифікація – _____
- Соціальні презентації – _____
- Соціальна фасилітація – _____
- Соціальна інгібіція, навпаки, – _____
- Соціальна лінь – _____
- Децентрація – _____
- Навіювання – _____
- Переконування – _____
- Соціальні очікування – _____
- Соціальне порівняння – _____
- Наслідування – _____

7. Заповнити пропуски в схемах.

Конформізм має як позитивне, так і негативне значення. З одного боку, конформізм є одним із механізмів згуртування людей у групи, передачі соціального досвіду, культури, традицій і норм поведінки; з іншого – конформізм може породжувати лицемірство, пристосуванство, «людину-флюгера».

8. Дати визначення поняттю.

Конфлікт – _____

9. Дописати речення.

Типи освітніх конфліктів: _____

До основних чинників освітніх конфліктів студентів належать такі:

- 1) _____;
- 2) _____;
- 3) _____;
- 4) _____;
- 5) _____.

Конфліктогенна поведінка виявляється у таких її проявах:

- _____;
- _____;
- _____;
- _____.

Конфлікт на соціально-психологічному рівні розвивається як міжособистісний, між окремими групами, а також може бути між окремою особистістю та групою загалом. Міжособистісний конфлікт визначається як зіткнення несумісних соціальних, психологічних,

духовних просторів суб'єктів, яке викликає їхню протидію. Такі конфлікти бувають горизонтальними (між рівними за ієрархією, однаковим соціальним статусом людьми, наприклад, «студент – студент») і вертикальними («староста – студент», «лідер – рядовий член групи» тощо).

Види внутрішньо-групових конфліктів:

- _____ ;
- _____ ;
- _____ .

На тип конфлікту значною мірою впливає статус його учасників.

Когнітивні конфлікти найчастіше відбуваються між сильними студентами. Саме така картина наявна і в конфліктах за лідерство.

Організаційні конфлікти, як правило, мають характер вертикальних: у разі незадоволення стилем лідерства конфлікт ініціюють «рядові» члени, при значній розбіжності очікуваних і реальних ролей «рядових» членів – ініціює лідер. Конфлікти між «рядовими» членами групи найчастіше спричиняються занадто високою (на погляд деяких членів групи) активністю члена групи або браком у нього комунікативної компетентності.

Позитивні функції освітнього конфлікту студентів виявляються в тому, що

Негативні функції освітнього конфлікту виявляються в тому, що

10. Дати визначення поняттям.

Лідер – _____

Лідерство – _____

11. Записати якості сучасного ефективного керівника.

12. Записати проблеми з якими пов'язана специфіка управління студентською академічною групою.

13. Записати якості особистості, якими повинен володіти староста для успішного керівництва студентською групою.

14. Записати соціально-психологічні умови, яких повинен дотримуватись керівник для регулювання взаємин у групі.

Лідер визнається групою на основі яскраво виражених особистісних якостей, які імпонують членам цієї мікрогрупи, є еталонними для неї, найважливішими серед яких є такі:

- зацікавленість у досягненні групової мети;
- більша поінформованість щодо проблеми, яку треба вирішити;
- почуття особистої гідності;
- енергійність;
- ініціативність і висока соціальна активність;
- емоційна стійкість;
- упевненість у собі;
- організаторські здібності;
- досвід і навички організаторської діяльності;
- розумові здібності;
- доброзичливість і емпатія;
- емоційна привабливість тощо.

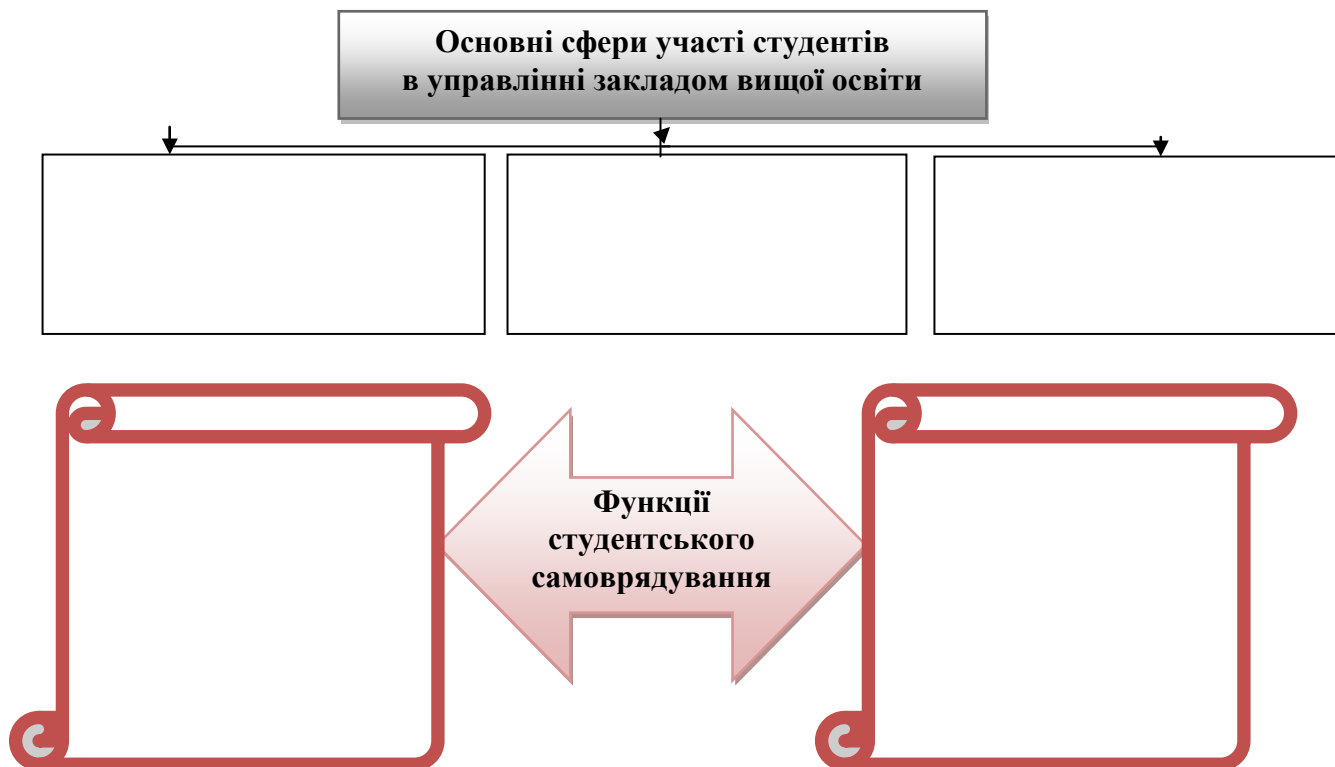
У дослідженні О.І. Василькової виділено три типи впливу лідерів на інших членів групи: інтелектуальний, емоційний і практичний. Кожний тип лідерства характеризується певним набором особистісних якостей лідера, за якими спостерігається його психологічна перевага.

15. Визначити, в чому полягає суттєва різниця між функціями лідерства і керівництва?

16. Записати, які соціальні навички важливо мати офіційному керівнику, щоб бути лідером?

Офіційний керівник, як і лідер групи, повинен виступати в ролі координатора, організатора загальних групових справ, чим здійснювати на групу максимальний вплив. Також важливо, щоб стиль керівництва групою був гнучким. Потрібно вміти на основі врахування індивідуальних особливостей однокурсників знайти диференційований підхід до кожного члена групи, сприяти згуртованості колективу, спрямувати його активність на виконання основних завдань професійної підготовки студентів.

17. Заповнити пропуски в схемах.

18. Дати відповіді на запитання.

1. Які умови забезпечують успіх у роботі органів студентського самоврядування?

2. Які є недоліки в роботі органів самоврядування?

Наявність студентського самоврядування як осередок громадського життя надає студентській молоді не тільки можливість реалізувати та вдосконалити себе, а й створює живу атмосферу взаємодії між студентами та адміністративними підрозділами університету.

19. *Творче завдання. Чому в сучасних умовах студентське самоврядування в університеті та гуртожитку є радше виняток, ніж правило? Як Ви поясните власну громадську позицію у своїй групі?

☞ **Тема 3.5. Професійне становлення особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою**

План

1. Навчально-професійна діяльність як провідна, її ознаки.
2. Професіоналізація особистості студента як новоутворення студентського віку.
3. Фахова компетентність як показник психологічної готовності студента до професійної діяльності.
4. Роль самовиховання в професійному зростанні студента.

У Національній доктрині розвитку освіти визначено головне завдання вищої школи – «професійна підготовка студентів, формування фахівців із вищою освітою, здатних до творчості, прийняття оптимальних рішень, таких, що володіють навичками самоосвіти й самовиховання, уміють узгоджувати свої дії з діями інших учасників спільної діяльності».

1. Заповнити таблиці.

Ознаки навчально-професійної діяльності студентів
1)
2)
3)
4)
5)

Головна особливість навчально-професійної діяльності студента полягає в тому, що вона професійно спрямована, підпорядкована засвоєнню способів і досвіду професійного розв'язання практичних завдань і виробничих проблем, з якими випускники ЗВО зустрінуться в майбутньому.

Основні шляхи професіоналізації особистості студентів
1)
2)
3)

Кожен шлях професіоналізації особистості студента – це засіб, метод вирішення важливих життєвих і майбутніх професійних завдань.

При організації освітнього процесу у закладі вищої освіти потрібно враховувати розвиток когнітивної сфери студентів.

2. Охарактеризувати стадії послідовних змін у мисленні студентів (за Г.Крайгом).

1-а стадія – стадія початкового дуалізму	
2-а стадія – стадія концептуального релятивізму	
3-я стадія – стадія самостійно обраної позиції та відповідальності	

3. Дати характеристику основних напрямів професіоналізації особистості студентів.

4. З'єднати особливості в завданнях розвитку і проблемах формування особистості студентів як майбутніх фахівців на різних курсах із відповідним формулюванням.

1-ий курс

Перше реальне знайомство майбутнього фахівця зі спеціальністю в період проходження практики. Для поведінки студентів характерний інтенсивний пошук раціональніших шляхів і форм професійної підготовки, відбувається суттєва трансформація системи ціннісних орієнтацій особистості, переоцінка сенсу життя і ставлення до культури.

2-ий курс

Розв'язуються завдання залучення вчорашнього абітурієнта до студентських форм життя, його адаптації до умов навчання у вищій школі. Поведінка більшості першокурсників відрізняється високим ступенем конформізму; у них немає диференційованого підходу до своїх соціальних ролей (студента, майбутнього фахівця).

3-ій курс

Період найбільш напруженої навчальної діяльності студентів. Життя другокурсників пов'язане з інтенсивним включенням до всіх форм організації навчання і виховання у ЗВО. Студенти отримують загальноосвітню підготовку, що сприяє формуванню їхніх широких культурних запитів та інтересів. Процес адаптації студентів до умов навчання у вищій школі загалом завершується.

4-ий курс

Перспектива близького закінчення ЗВО формує в студентів чіткі практичні настанови на майбутній різновид діяльності. Виявляються нові, актуальніші цінності, пов'язані з матеріальним і сімейним станом, майбутнім працевлаштуванням. Показником успішності розвитку студента на цьому етапі є професійна ідентифікація, розвиток здібностей до професійної самопрезентації, конкурентоспроможності на ринку праці, а також професійно-особистісного творчого ставлення до роботи.

Початок спеціалізації, зміцнення інтересу до наукової роботи як свідчення подальшого розвитку й поглиблення професійних інтересів студентів. Проте це може призвести до звуження сфери різнобічних інтересів і потреб особистості. Відтепер становлення особистості майбутнього фахівця загалом визначається чинником спеціалізації.

Професійна спрямованість особистості передбачає розуміння і внутрішнє прийняття нею цілей і завдань професійної діяльності, а також співзвучних із нею інтересів, настанов,

переконань і поглядів. Усі ці ознаки і компоненти професійної спрямованості є показниками рівня її сформованості в студентів.

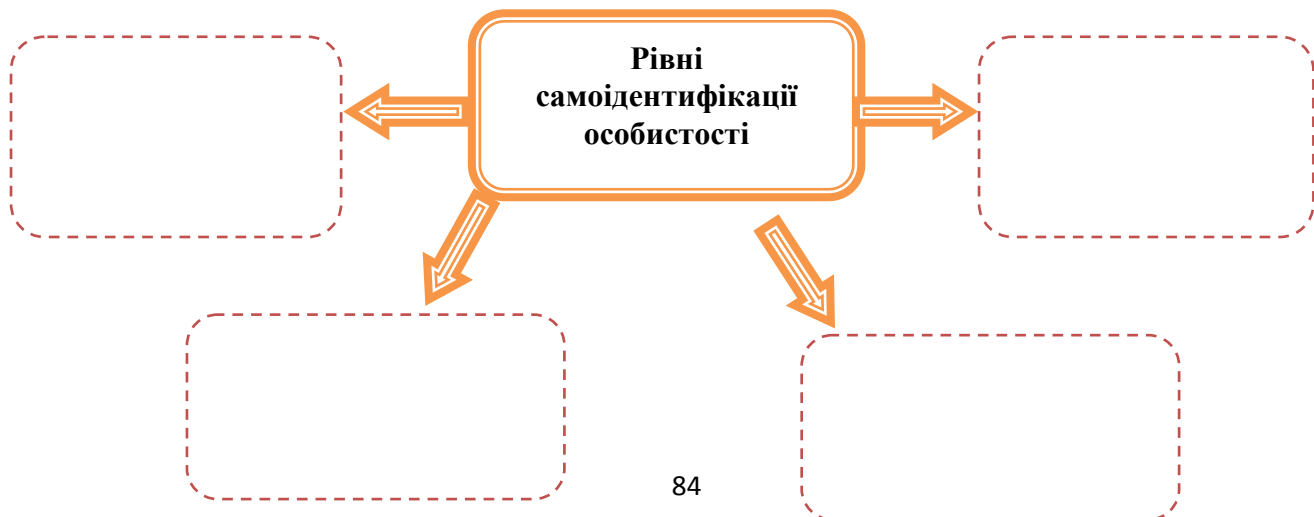
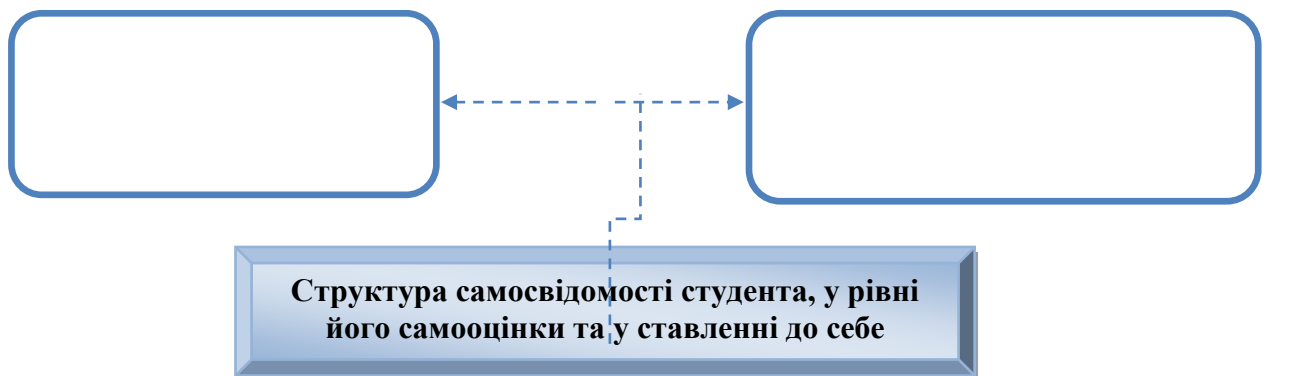
5. *Дописати речення.*

Професійна спрямованість характеризується стійкістю (нестійкістю), домінуванням соціальних або вузькоособистісних мотивів, далекою чи близькою перспективою життєдіяльності:

- _____
- _____

Практика показує, що можна виділити такі рівні професійно-педагогічної спрямованості студентів-майбутніх педагогів:

6. *Заповнити пропуски в схемах.*

«Я-концепція» – важливий самотвірний компонент особистості. Практика свідчить, що недооцінка ролі та особливостей «Я-концепції» студента призводить до суттєвих вад у його навчально-професійній діяльності, оскільки не забезпечуються соціально-психологічні умови актуалізації творчого потенціалу майбутнього фахівця, стимулювання його професійного становлення та особистісного зростання.

7. Дати характеристику самотвірним компонентам особистості.

«Я-концепція» майбутнього фахівця	
Позитивна «Я-концепція» студента	
Негативна «Я-концепція»	

8. Дати визначення поняттю.

Самоцінність –

9. Записати, що передбачає психолого-педагогічна система роботи з формування позитивної «Я-концепції» студента.

Формування «Я-концепції» студента варто розглядати в контексті загальних психологічних умов у період перебування його в педагогічному навчальному закладі, а діагностика та врахування її особливостей робить процес особистісного зростання майбутнього вчителя педагогічно керованим.

Особливо важливим шаблоном у процесі особистісного зростання майбутнього педагога є педагогічна практика.

10. Записати, в чому полягає педагогічна робота куратора щодо формування у студентів позитивної «Я-концепції».

У професійному зростанні особистості студента відбувається професійна самоактуалізація:

- це пошук професійного іміджу – зовнішня характеристика образу, яка завжди відображає індивідуальність як символ особистості;
- це формування індивідуального стилю професійної діяльності;
- це визначення для себе професійних перспектив, шляхів їхнього досягнення, прагнення до гармонійного розкриття та ствердження свого природного, творчого потенціалу.

Процес професійного самовизначення – це самопізнання, це самооцінка власних професійних здібностей і практичні дії щодо їх розвитку, це самоактуалізація. Професійна

спрямованість особистості студента веде до розуміння і прийняття професійних завдань з оцінкою власних ресурсів їх вирішення. Процес підготовки фахівця з вищою освітою охоплює не тільки набування професійних знань, умінь і навичок, а й професіоналізацію особистості студента загалом.

11. Розкрити поняття.

Фахова компетентність –

12. Закінчити речення.

Кваліфікаційна характеристика фахівця включає в себе:

- 1) _____;
- 2) _____;
- 3) _____;
- 4) _____.

Модель психологічної культури майбутніх учителів базується на концепції тривимірної психологічної структури особистості (В.В. Рибалко) і містить такі компоненти:

Важливим складником професійної культури є оволодіння професійною етикою як особистою відповідальністю за наслідки своєї роботи. Бути відповідальним – це навчитися робити вибір і відповідати за нього.

Особистісна зрілість майбутнього вчителя тісно пов'язана з його професійно-педагогічною спрямованістю: що вищий рівень професійно-педагогічної спрямованості, то вищий рівень особистісної зрілості майбутнього вчителя, і навпаки.

Суб'єктивними критеріями вдосконалення психіки є здатність зосереджуватися, концентрувати увагу на сутності явищ, керувати своїми думками і емоціями, мати потяг до вищих ідеалів. Коли таким прагненням надано повну свободу дій, вони стають найефективнішим методом самовдосконалення.

Вектори професійного самовдосконалення студента:

- 1) _____;
- 2) _____.

13. Розкрити значення понять.

Самонавіювання – _____

Самопереконання – _____

Самопримус – _____

Самонаказ – _____

Самосхвалення, самозаохочення – _____

14. Записати загальні тенденції становлення особистості майбутнього фахівця в умовах його навчання у закладі вищої освіти.

Студент педагогічного навчального закладу характеризується, насамперед, професійно-педагогічною спрямованістю, цілеспрямованою підготовкою до виконання професійних функцій у педагогічній сфері.

Рекомендації студентові щодо власного професійного зростання:

- 1) Прийміть тверде рішення стати висококваліфікованим фахівцем.
- 2) Складіть список справ, завдань щодо самовдосконалення (повинні бути короткими і конкретними) та розмістіть їх у порядку важливості.
- 3) Коректуйте цей список важливих справ і завдань.
- 4) Виконання завдань потрібно урізноманітнювати. Зміна завдань – це також відпочинок.
- 5) Коли є вільний час – працюйте над якоюсь важливою справою.
- 6) Повинен бути порядок виконання завдань за ступенем терміновості, але встановлюйте свої терміни, більш жорсткі, працюйте на випередження.
- 7) Постійно закріплюйте пройдений матеріал.
- 8) Тримайте темп – працюйте ефективно.
- 9) Записи лекцій, конспекти – важливе джерело інформації, проте треба все це осмислювати, записувати свої думки.
- 10) Важливі думки треба підкреслювати, порівнювати з іншими, доповнювати, виправляти свої записи. Працюйте регулярно.

15. *Творче завдання. Чому пошук відповіді на питання про сенс життя допомагає юнакові перебороти кризу ідентичності? Чи згодні Ви з думкою, що кожен мусить знайти свій шлях саморозвитку і професійного самовдосконалення?

☞ Тема 3.6. Психологічні засади управління навчальним процесом у ЗВО

План

1. Особливості управління у сфері освіти.
2. Види і функції педагогічного управління.
3. Психологічний аналіз процесу управління у сфері вищої освіти.

Система освіти підпорядкована єдиній меті – формування людини як особистості шляхом входження її в соціальне середовище; розвиток особистості, яка в подальшому здатна до соціальної творчості та збагачення культури.

1. Розкрити суть поняття.

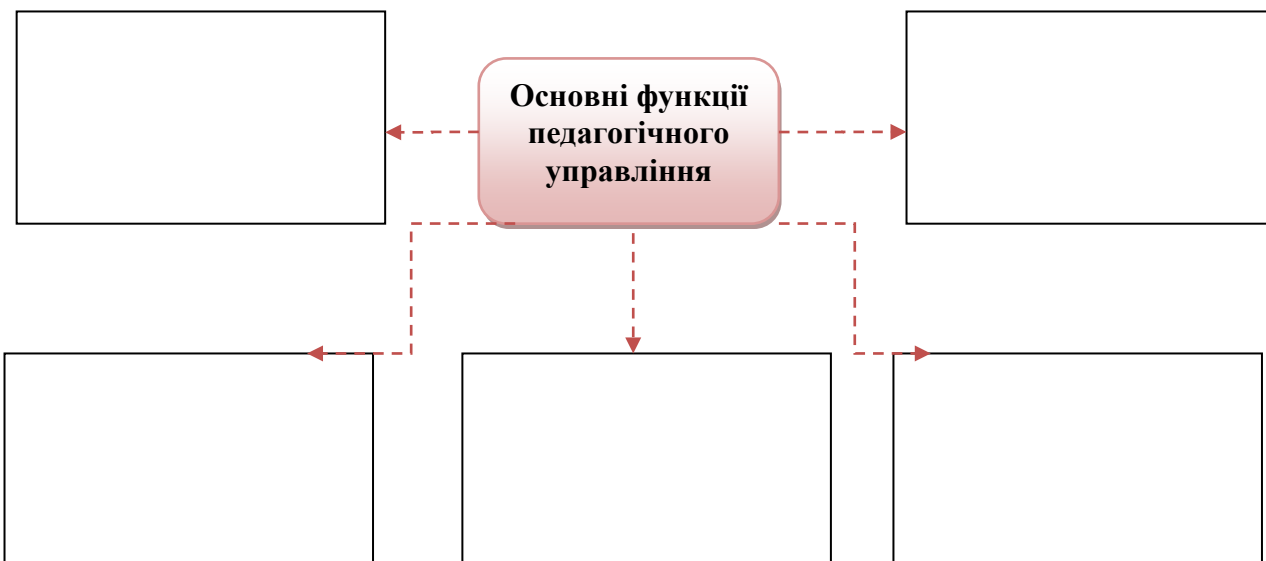
Освіта – _____

2. Заповнити таблицю.

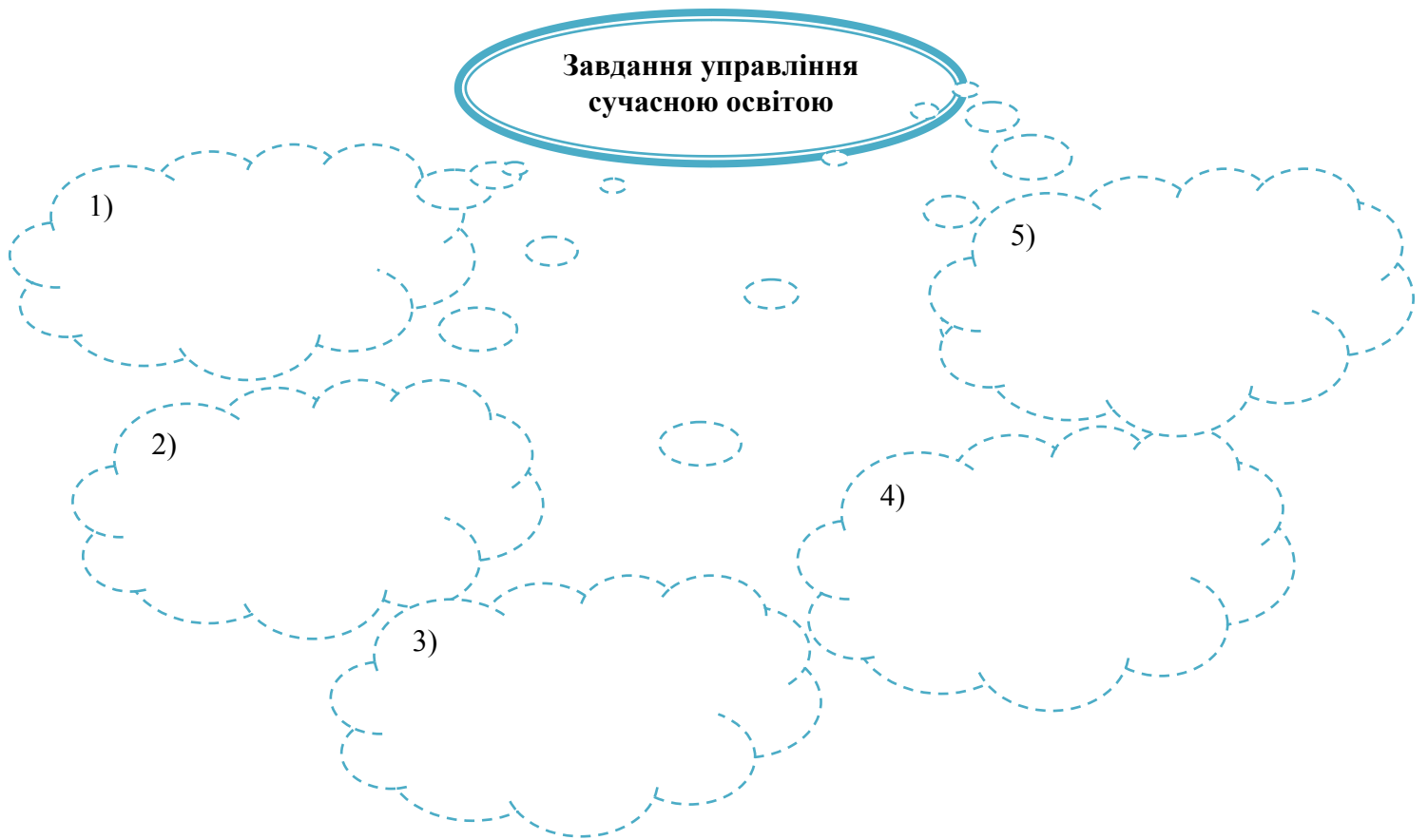
Здобутки майбутнього фахівця
1)
2)
3)

3. Розкрити суть авторитарного та демократичного педагогічного управління.

4. Заповнити пропуски в схемах.

Завдання управління сучасною освітою

Діяльність викладача з управління навчально-професійною діяльністю студента полягає у забезпеченні мотивації, змістової і операційної її сторони.

Викладач і студент вирішують різні завдання і використовують для цього різні засоби, а отриманий результат (продукт) учіння відокремлюється від викладача. Цей результат є індивідуальним надбанням студента та існує лише в ньому, у його індивідуальному досвіді.

5. Розкрити суть понять.

Функції управління – _____

Професіограма – _____

Модель фахівця – _____

Модель освітнього процесу – _____

Набуття студентом досвіду практично-професійної діяльності вимагає управління з боку викладача, забезпечення взаємодії викладача зі студентами та студентів між собою. Суб'єкт навчання завжди живе в реальній соціальній групі, має змогу порівнювати свої дії та їхню педагогічну оцінку з діями та оцінкою інших. Викладач через таку взаємодію («викладач – студент», «студент-студент») здійснює керівництво соціальними взаємодіями студентів у процесі навчання.

6. Охарактеризувати принципи організації взаємодії.

Принцип діалогізації	
Принцип проблематизації	
Принципи індивідуалізації і диференціації	

Мета сучасного освітнього процесу – не тільки засвоєння системи професійних знань, умінь і навичок, а й формування внутрішнього суб'єктивного світу студента, достеменних інтелектуальних якостей його особистості, певного типу ставлення до світу (як він сприймає, розуміє і пояснює те, що відбувається), збагачення індивідуального ментального (розумового) досвіду – досягнення інтелектуальної зрілості.

7. Розкрити суть понять.

Компетентність –

Знання компетентного фахівця характеризуються такими якостями:

- різноманітність;- чітка визначеність;
- взаємозв'язок між собою;- гнучкість;
- швидкість актуалізації;
- можливість їх широкого застосування;
- категоріальний характер; - наявність знань про власні знання.

Інтелектуальна творчість –

Інтелектуальна саморегуляція –

Унікальність складу розуму –

Креативність –

8. Дати відповідь на запитання.

Які рекомендації можна сформулювати стосовно організації освітнього процесу відповідно до його цілей і завдань?

9. Закінчити речення.

Мета розвивального навчання – _____

Методи організації розвивального навчання спрямовані на _____

Розвивальне навчання сприяє підвищенню якості вищої освіти, покращує інтелектуальну вихованість майбутнього фахівця, а саме:

- _____;
- _____;
- _____;
- _____;
- _____;
- _____.

Розвивальне навчання дає можливість забезпечувати три магістральні взаємопов'язані напрями нарощування знань студентів:

- 1) _____;
- 2) _____;
- 3) _____.

Розвивальне навчання реалізується через різні психологічно-орієнтовані моделі навчання, елементи яких можна успішно використовувати у вищій школі.

10. Охарактеризувати психологічно-орієнтовані моделі навчання.

Особистісна модель	
Активізувальна модель	
Вільна модель	
Структурувальна модель	
Формувальна модель	

11. Записати функції викладача при організації самостійної навчальної роботи студентів.

12. Визначити вимоги до організації самостійної роботи студентів.

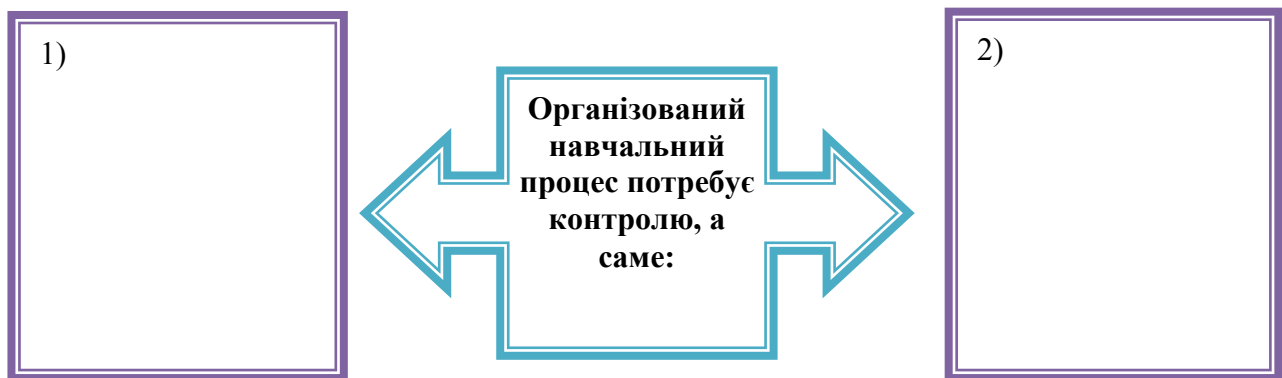
Оволодіння діяльністю є процес, який має рівні, він може характеризуватися параметрами, але йдеться завжди про конкретну діяльність. Опанувати – це оволодіти відповідною діяльністю. Оволодіти поглядом на світ – це завжди виробляти свій погляд.

Кожен крок в осяганні науки є творчість. Для цього необхідні такі умови:

- бажання знати (якщо людина не хоче їсти, навіть їжа не засвоюється);
- оволодіння навчальним матеріалом є активним його присвоєнням, це зміна особистості;
- опанування не є запам'ятовуванням, а запам'ятовування до засвоєння – шкідливе.

Таким чином, головне призначення навчання у вищій школі – розвиток професійної свідомості і компетентності, активності і творчості, що виявляється в єдності з інтересами та цінностями студента.

13. Заповнити пропуски в схемах.

Провідне місце в системі контролю навчальної роботи студентів посідає підсумкова перевірка: заліки, курсові та державні іспити, результати яких використовуються для визначення загальної успішності студентів. Підсумкова перевірка є обліком успішності студентів наприкінці семестру або навчального року. Заліки, іспити, курсові та дипломні роботи, виробнича і педагогічна практика традиційно вважаються основними формами підсумкового контролю навчальної роботи студентів.

14. Продовжити речення.

При оцінюванні студентів необхідно виявити:

- _____ ;
- _____ ;
- _____ ;
- _____ ;

☞ Тема 3.7. Психологія педагогічної комунікативної взаємодії викладача зі студентами

План

1. Характеристика педагогічного спілкування як форми педагогічної взаємодії.
2. Психологічний аналіз педагогічної взаємодії викладача і студентів.
3. Характеристика педагогічних позицій викладача у спілкуванні зі студентами.
4. Протиріччя педагогічної взаємодії і бар'єри в педагогічному спілкуванні, їхні причини та шляхи регулювання.
5. Діалогічне спілкування як умова ефективної педагогічної взаємодії викладача і студентів.

Основою сучасної парадигми професійної підготовки фахівця з вищою освітою є ствердження пріоритету розвитку особистості студента. Він автор свого майбутнього, а викладач має честь допомагати йому. Саме тому безпосередніми учасниками педагогічної взаємодії є викладач і студент, між якими встановлюються як ділові, так і міжособистісні взаємини. Їхнє співробітництво в реальних міжособистісних контактах є тим соціальним середовищем, в якому відбувається становлення особистості майбутнього фахівця і подальший розвиток особистості викладача, адже кожен із них знаходить умови для власного особистісного зростання.

1. Розкрити визначення поняття.

Спілкування –

2. Дописати речення.

Професійно-педагогічне спілкування є

Соціальний зміст педагогічного спілкування визначається тим, що

Психологічна сутність педагогічного спілкування полягає в тому, що

Спілкування охоплює такі функції та аспекти:

-
- 1) _____ ;
 - 2) _____ ;
 - 3) _____ ;
 - 4) _____ .

Результатом спілкування є те, що за допомогою різних засобів комунікації встановлюються взаємини, сприятливі для спільної діяльності. Тому всі проблеми управління педагогічним процесом у системі освіти пов'язані зі спілкуванням педагога з учнями, викладача зі студентами.

Професійно-педагогічне спілкування викладача зі студентами має такі цілі:

- _____ ;
- _____ ;
- _____ ;
- _____ ;
- _____ ;

Значення професійно-педагогічного спілкування викладача зі студентами:

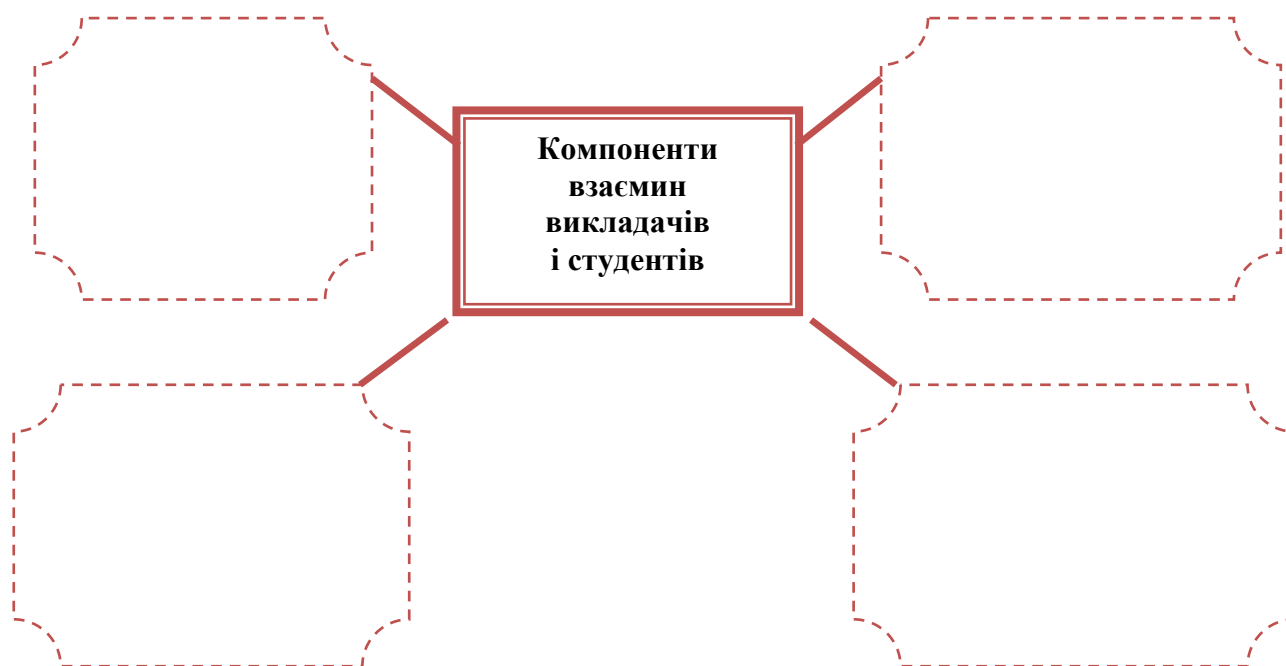
- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____

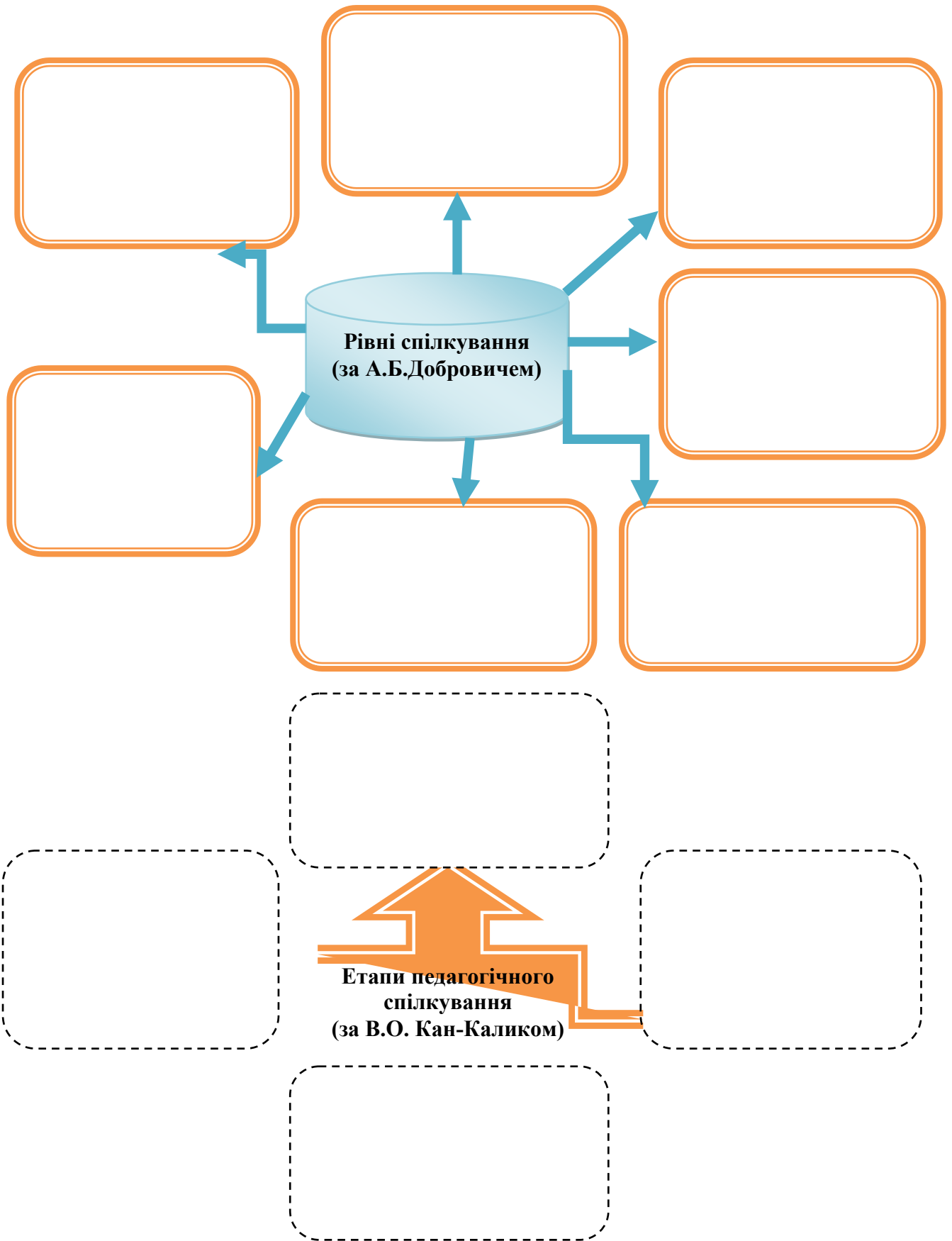
Психолого-педагогічна культура спілкування – це такі його ознаки і властивості, сукупність яких свідчить про його психолого-педагогічну довершеність (умотивованість, спрямованість, комунікативність, урегульованість тощо), які забезпечують комунікативно-творчу і психологічно-комфортну педагогічну взаємодію, взаємообмін інформацією, взаємовплив і взаєморозуміння викладача і студентів.

Спілкування за принципом суб'єкт – суб'єктної взаємодії вимагає від кожного учасника таких якостей:

- _____ ;
- _____ ;
- _____ ;

3. *Заповнити пропуски в схемах.*

Головні правила педагогічного спілкування (максими)

A horizontal rectangular box with a white background and a gray border, intended for writing a maxim.A horizontal rectangular box with a white background and a gray border, intended for writing a maxim.A horizontal rectangular box with a white background and a gray border, intended for writing a maxim.A horizontal rectangular box with a white background and a gray border, intended for writing a maxim.A horizontal rectangular box with a white background and a gray border, intended for writing a maxim.

4. *Охарактеризувати рівні сформованих педагогічних взаємин викладачів і студентів.*

Рівні	Компоненти структури педагогічних взаємин «викладач-студенти»			
	мотиваційний	когнітивний	емоційний	поведінковий
Гармонійний (високий)				
Невизначений (середній)				
Деструктивний (низький)				

5. *Записати головні вимоги до взаємин у системі «викладач-студент».*

6. *Визначити психологічні вимоги яких повинен дотримуватись викладач, щоб уміти слухати і бачити студента-співрозмовника.*

У педагогічній взаємодії викладача зі студентами треба розрізняти *рольове спілкування та міжособистісне спілкування*. Рольове спілкування залежить від рангу суб'єктів, їхніх соціальних ролей (викладач – студент). *Міжособистісне спілкування* – вільне, не пов'язане з рольовими регуляторами і залежить від індивідуальних особливостей, характеру взаємин викладача і студентів, а також конкретних ситуацій спілкування.

Ефективність педагогічної взаємодії залежить від *комунікативних здібностей викладача, умінь і навичок успішного спілкування з людьми*.

7. *Охарактеризувати три головні педагогічні позиції викладача у спілкуванні (за І.Д. Бехом).*

Трапляються *різні стилі педагогічного спілкування* – індивідуально-типологічні особливості педагогічної взаємодії викладача зі студентами. У стилі професійно-педагогічного спілкування віддзеркалюються особливості комунікативних здібностей викладача, характер його взаємин зі студентами, що склалися на цей момент, творча індивідуальність педагога та психологічні особливості конкретного студента і студентської групи загалом.

8. Охарактеризувати типові стилі педагогічного спілкування (за В.О. Кан-Каліком).

9. Розкрити визначення понять.

Протиріччя – _____

Викладачі прагнуть до особистісного спілкування з тими студентами, які «*скуто почуваються у групі*», бо під час такого спілкування «*студенти більше розкриваються перед викладачем*».

Для забезпечення повноцінної діалогічної взаємодії суб'єктів педагогічного процесу важливо долати *бар'єри професійно-педагогічного спілкування*.

«Бар'єр» невідповідності настанов і мотивів – _____

«Бар'єр» побоювання групи – _____

«Бар'єр» відсутності контакту – _____

«Бар'єр» звуження функцій педагогічного спілкування – _____

«Бар'єр» негативної настанови на академічну групу – _____

«Бар'єр» побоювання педагогічних помилок – _____

«Бар'єр» наслідування – _____

Також можуть виникати бар'єри педагогічного спілкування, які притаманні будь-якій комунікативній взаємодії.

Смисловий «бар'єр» – _____

«Бар'єр» нерозуміння – _____

Моральний «бар'єр» – _____

Інтелектуальний «бар'єр» – _____

Ригідний «бар'єр» – _____

Емоційний «бар'єр» – _____

Естетичний «бар'єр» – _____

«Бар'єр» авторитету – _____

«Бар'єр» запобігання – _____

Психологічні «бар'єри» – _____

10. Заповнититаблиці.

Причини бар'єрів педагогічного спілкування
1)
2)
3)
4)
5)
6)
7)

Основні психологічні труднощі, які трапляються у професійно-педагогічному спілкуванні викладача-початківця зі студентами	

Діалог – це форма продуктивного, безконфліктного, конструктивного спілкування; це вияв поваги і довіри один до одного під час спілкування, коли розмова відбувається на паритетних засадах (позиції викладача та студента однакові), обговорюється можливість знайти згоду, визначитися у спільних засобах усунення «бар'єра» спілкування.

Тема 3.8. Психологічний аналіз конфліктів у педагогічній взаємодії, шляхи їх запобігання та вирішення

План

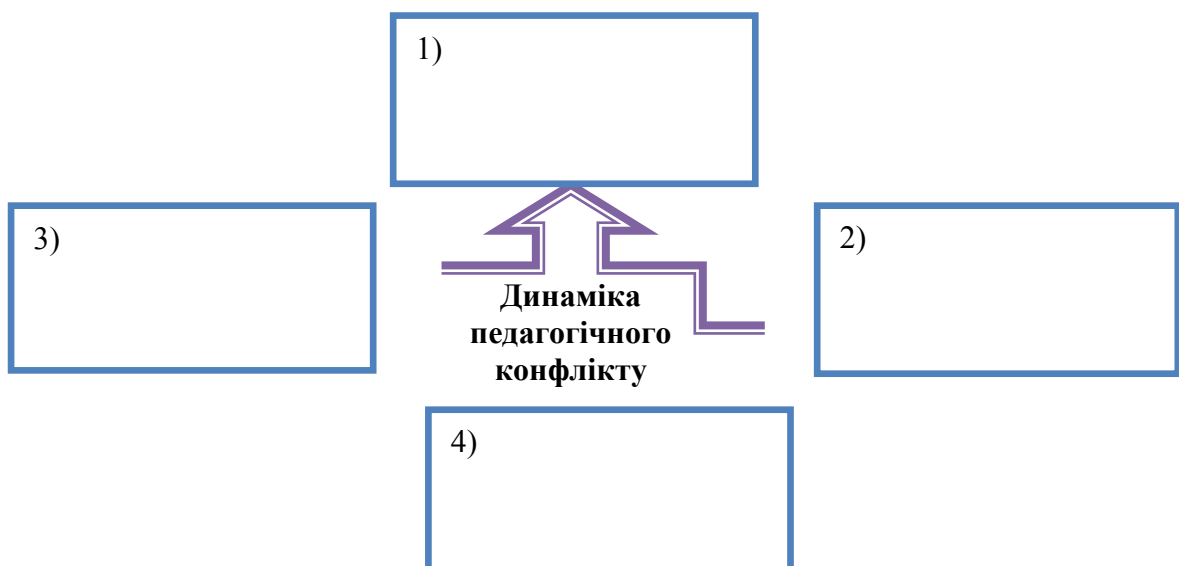
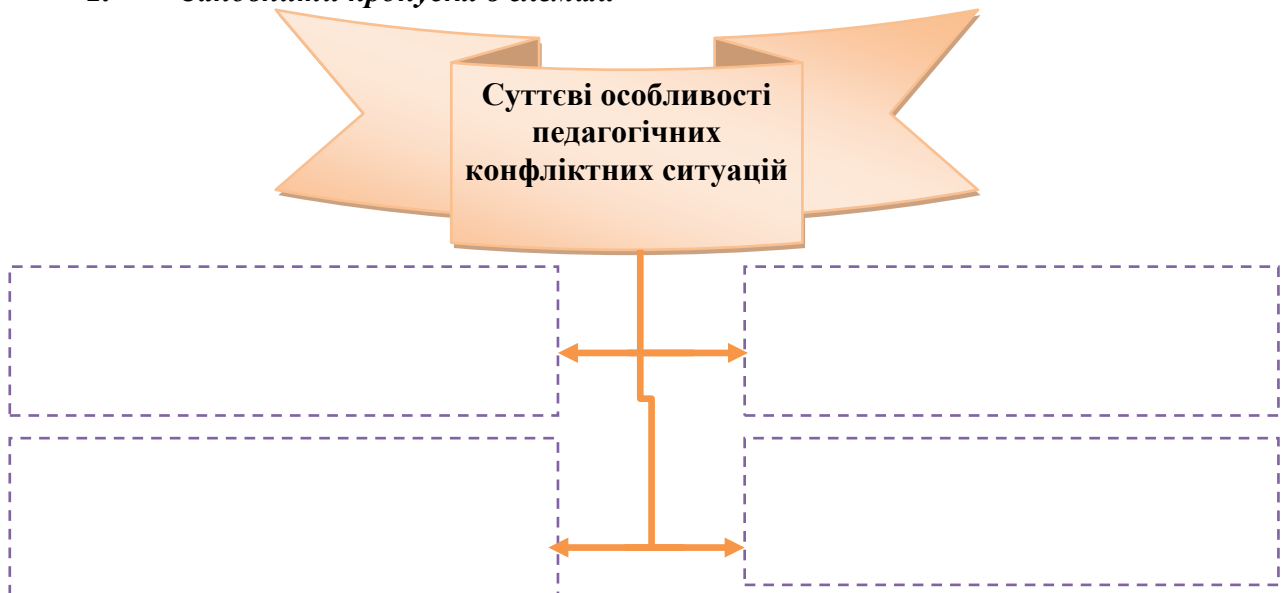
1. Конфліктні ситуації та педагогічні конфлікти, причини їх виникнення.
2. Особливості педагогічного конфлікту та умови його запобігання.
3. Стратегії (моделі) вирішення педагогічних конфліктів.
4. Навчання майбутніх педагогів управління конфліктними ситуаціями і вирішення педагогічних конфліктів.

1. Розкрити визначення понять.

Конфлікт –

Конфліктна ситуація –

2. Заповнити пропуски в схемах.

**Види конфліктних педагогічних ситуацій
(за М.М. Рибаківим)**

Істина – це не думка більшості, а постійний процес пошуку і відкриття, який виникає тоді, коли ми обговорюємо власні думки й погляди з іншими людьми, шукаємо глибше розуміння якихось ідей.

3. Закінчити речення.

Конфліктна ситуація переходить у педагогічний конфлікт, як правило, тоді, коли є

Природа педагогічних конфліктів

Виникненню педагогічних конфліктів сприяють такі помилки викладача в стилі педагогічного управління:

Конфлікти дидактичної взаємодії мають місце тоді, коли, по-перше, оцінка викладача є знаряддям покарання студента; по-друге, коли за однакові помилки, наприклад, у контрольній роботі, викладач виставляє різні оцінки.

Педагогічні конфлікти, спричинені хибною тактикою педагогічної взаємодії:

Педагогічний конфлікт може мати деструктивний і конструктивний характер.

Деструктивні функції педагогічного конфлікту такі: _____

Конструктивні функції педагогічного конфлікту:

Діловий педагогічний конфлікт здебільшого має

Міжособистісний педагогічний конфлікт зазвичай значно триваліший, часто має

Педагогічні конфлікти можуть бути конструктивними, якщо одержують

Педагогічний конфлікт може стати внутрішньо особистісним: _____

4. Розкрити визначення поняття.

Педагогічний конфлікт –

5. Заповнити таблиці.

Ознаки педагогічного конфлікту	
1)	3)
2)	4)

Для ЗВО характерними є конфлікти діяльності та конфлікти взаємин у особистісній сфері учасників педагогічного процесу. Вони перешкоджають нормальному педагогічному спілкуванню, адже спричиняють непорозуміння між співрозмовниками, ворожнечу, кривду, спробу довести тільки свою правоту тощо. Якщо виник педагогічний конфлікт, ним уже пізно керувати, а потрібно вирішувати, що є єдино правильним, але нелегким шляхом до згоди.

Форми конфліктної поведінки студента	

Стадії розвитку педагогічного конфлікту	
1)	
2)	
3)	
4)	
5)	

З інструментальної точки зору конфлікт є одним із засобів самоствердження і подолання тенденцій, які заперечуються іншою особистістю. У технічному плані конфлікт є одним із граничних засобів впорядкування міжособистісних взаємин, спосіб виявлення протиріч, що виникають, але не врегульовані у процесі міжособистісної взаємодії.

6. *Записати шляхи вирішення конфлікту.*

7. *Записати загальні способи запобігання педагогічного конфлікту.*

У складних ситуаціях конфліктного протистояння сторін потрібно застосовувати певні тактики (моделі, стилі) поведінки в конфлікті.

Застосування певної стратегії (суперництво, співробітництво, компроміс, ухилення, пристосування) залежить від складності педагогічного конфлікту і від особливостей характеру викладача та індивідуально-психологічних особливостей студента.

8. *Охарактеризувати стратегії (моделі) вирішення педагогічних конфліктів.*

Суперництво (конкуренція, протидія, тиск)	
Стиль співдружності (співробітництво)	
Компроміс	
Стиль ухилення (уникання)	
Стиль пристосування (поступка)	

9. *Відповісти на запитання.*

Які поради надають психологи щодо ефективної поведінки людини в конфліктній ситуації?

Якою повинна бути умова, щоб конструктивно вирішити конфлікт?

10. *Продовжити речення.*

На основі сукупності індивідуальних особливостей у соціальній психології розрізняють такі типи конфліктних особистостей:

1) _____

2) _____

3) _____

4) _____

Педагогічна критика студента, негативна оцінка його вчинку можлива за умови дотримання викладачем таких правил:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____
- 5) _____
- 6) _____

Викладачеві потрібно пам'ятати, що багато конфліктів суб'єктивного походження. Кожному треба усвідомити, що завжди можна знайти компроміс, а конфлікту можна запобігти ще на стадії протиріччя (не доводити до загострення), регулюючи його методом діалогу.

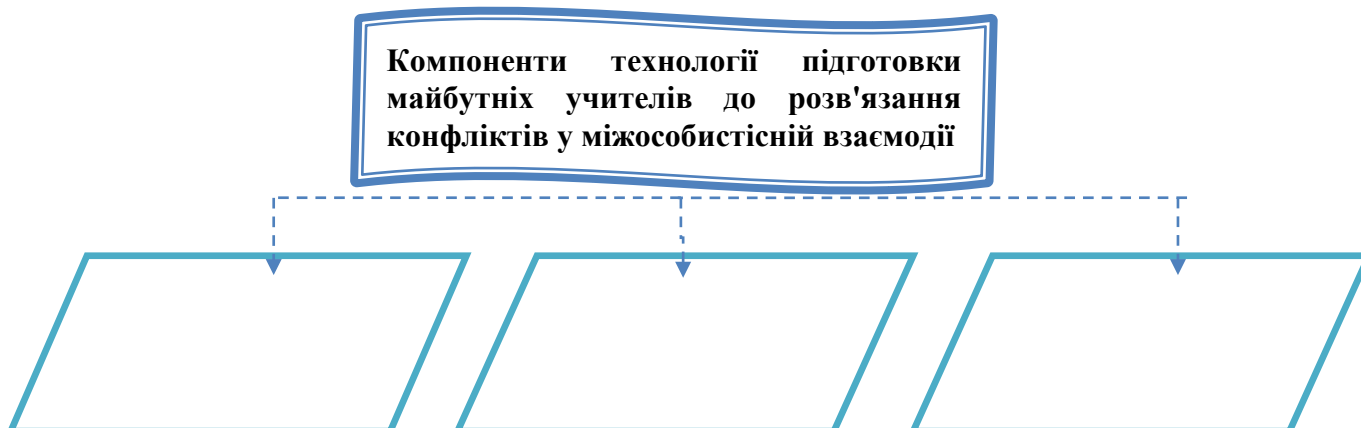
Якщо всі ці методи і прийоми не дають позитивного результату, тоді застосовують метод аналізу конфлікту або складають його картографію:

Профілактикою виникнення педагогічних конфліктів є розвиток у викладачів і студентів рефлексивної поведінки, емпатії, навчання вміння співпрацювати з іншими, переборення власної впертості тощо. Якщо причиною конфлікту є негативне (часто несправедливе) ставлення студента до викладача, то його можна змінити на краще засобами корекції взаємних оцінних ставлень у системі «студент – викладач».

11. З'єднати основні компоненти структури діяльності з урегулювання конфліктів із відповідним тлумаченням.

Діагностика взаємин і конфліктів	Організація взаємодії людей, що виключає або зводить до мінімуму ймовірність виникнення конфліктів між ними.
Запобігання (профілактика) конфліктів	Спільна діяльність його учасників, спрямована на припинення протидії, усунення проблеми, що призвела до зіткнення.
Розв'язання конфлікту	Визначення сутності, типу, особливостей конфлікту.

12. Заповнити пропуски в схемах.

☞ Тема 3.9. Психологічна характеристика науково-педагогічної діяльності

План

1. Педагогічний професіоналізм діяльності викладача.
2. Авторитет викладача.
3. Типологія викладачів.

Успішне розв'язання завдань підготовки фахівців із вищою освітою, які стоять перед вищою школою, значною мірою залежить від викладачів, їхнього науково-творчого потенціалу, рівня загальної та психологічної культури, педагогічної майстерності й професіоналізму.

1. Дописати речення.

На викладача, згідно із Законом України «Про вищу освіту», покладаються складні й відповідальні обов'язки:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____

Специфіка педагогічної діяльності полягає в тому, що

Успішність розв'язання педагогічних завдань викладачем вищої школи зумовлюється специфікою його науково-педагогічної діяльності та залежить від реалізації ним таких її змістовно-функціональних компонентів:

- _____;
- _____;
- _____;
- _____;
- _____;
- _____;
- _____;
- _____;
- _____;

Забезпечити всі ці функції (компоненти) педагогічної діяльності на рівні сучасних вимог можна, якщо викладач враховує досягнення психології та педагогіки вищої школи і забезпечує «входження» студентів у свій навчальний предмет, навчає їх методам самостійного здобування знань. У зв'язку з цим потрібен педагог-координатор, оскільки відсоток часу, що дається на аудиторну роботу, не перевищує третини від загальної кількості годин на вивчення навчальної дисципліни і тим самим нівелюється роль педагога як унікального транслятора знань.

2. Розкрити визначення понять.

Самодетермінація – _____

Стратегія викладання –

Тактика виховання –

Технологія навчання –

Професіоналізм діяльності –

Викладач –

Науково-педагогічна діяльність викладача –

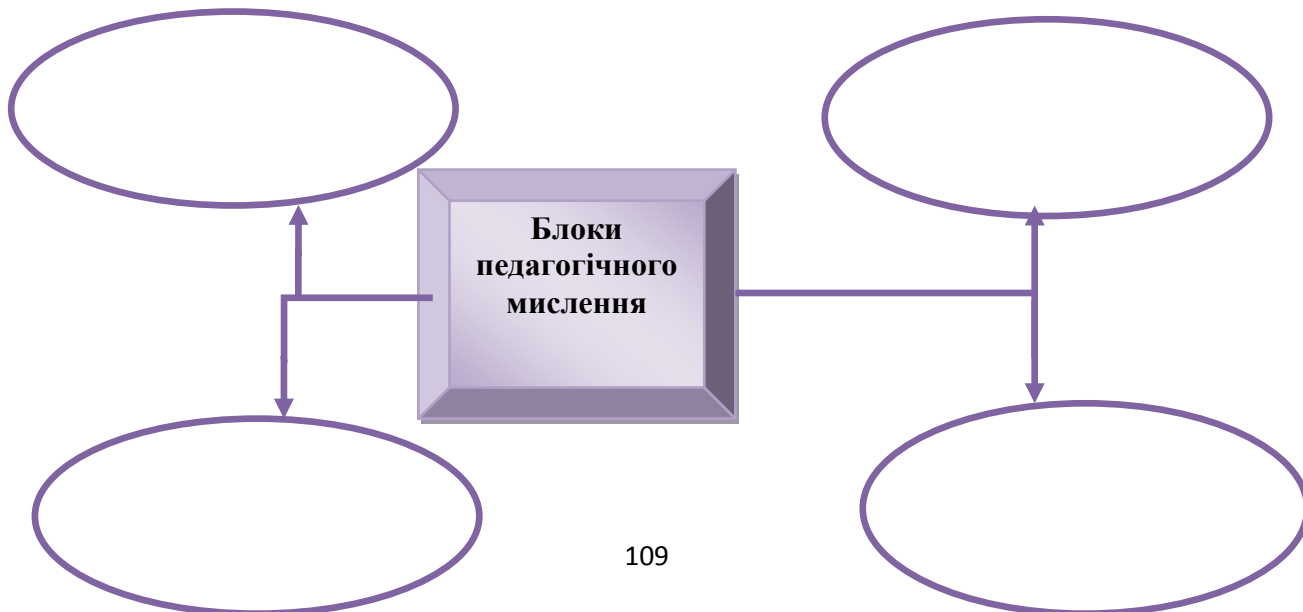
Професіоналізм діяльності визначається високим рівнем розвитку фахового (предметного) і педагогічного мислення. Мислення за алгоритмом підказує викладачеві методику викладання навчального предмета, проте викладання останнього вимагає також і дивергентного мислення, застосування евристичних прийомів, виявлення чутливості до педагогічних проблем (уміння їх вирішувати, формулювати гіпотези, робити припущення та перевіряти їх).

Культура професійного мислення передбачає володіння професійною термінологією, засвоєння понятійного апарату науки, глибоку ерудицію, начитаність у галузі свого наукового предмета.

Авторитет –

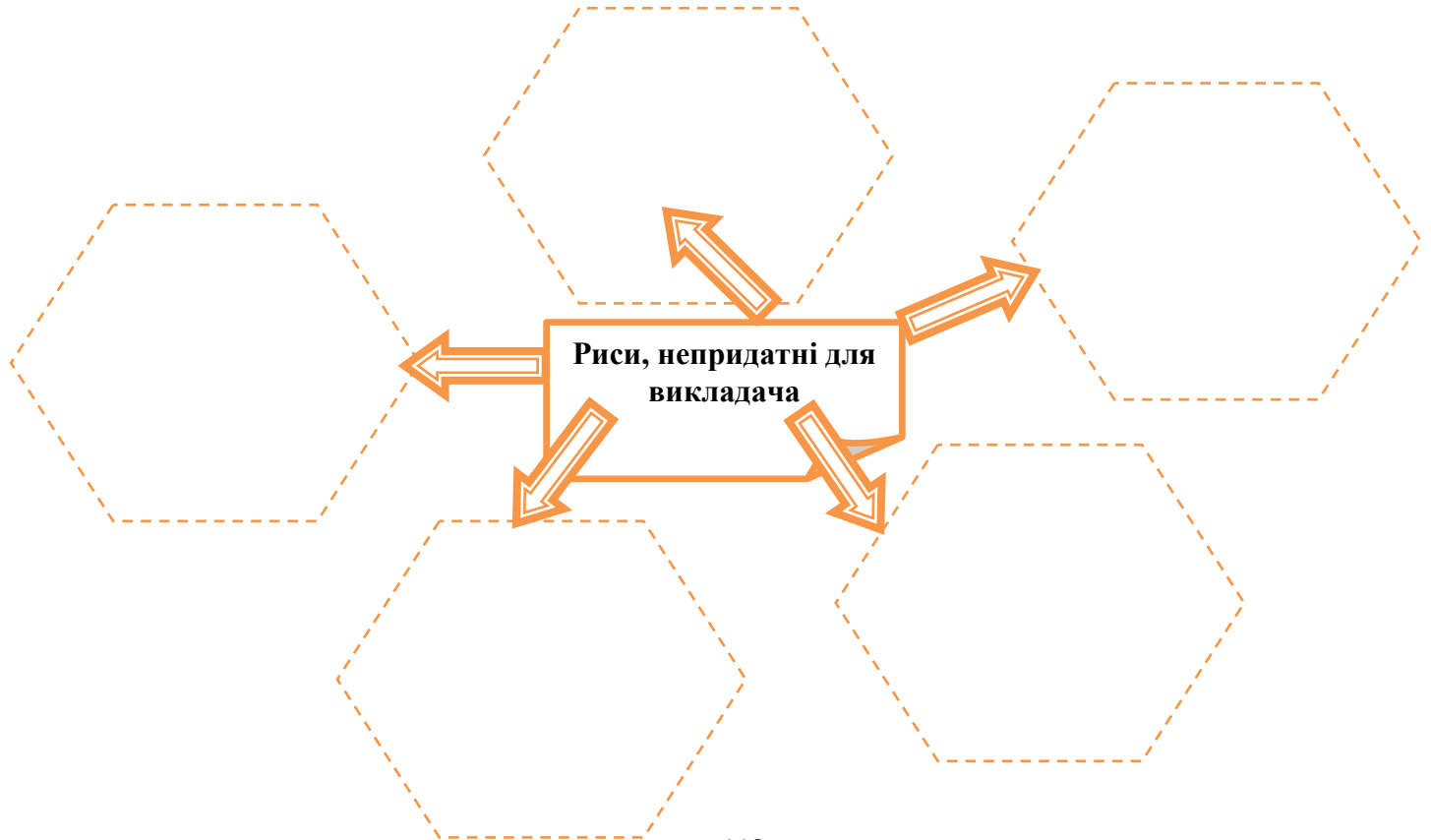
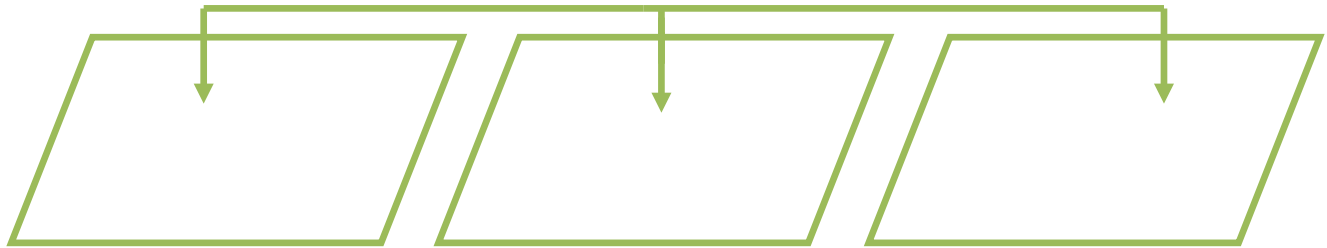
Хибний авторитет викладача –

3. Заповнити пропуски в схемах.

Вимоги студентів до викладача

4. *Записати етапи професійного зростання викладача-початківця.*

5. *Охарактеризувати рольові позиції викладача.*

Викладач-спеціаліст	
Викладач-друг	
Викладач-психотерапевт	
Викладач-авторитет	
Викладач, який може бути об'єктом глузування	
Викладач-військовий	

6. *Заповнити таблиці.*

Типологія викладачів очима студентів	
1)	
2)	
3)	

Типологія викладачів за результатами наукових досліджень	

☞ ДЖЕРЕЛА

1. Бех І. Д. Принципи сучасної освіти / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія : вісник АПН України. – 2005. – № 4. – С. 5–27.
2. Бондаренко О. Ф. Психологічні особливості сучасної студентської молоді та проблеми підготовки психолога-практика / О. Ф. Бондаренко // Практична психологія і соціальна робота. – 2003. – №4. – С. 8–11.
3. Бохопкова Ю. Можливості корекції особистісних чинників соціально-психологічної адаптації / Ю. Бохопкова // Соціальна психологія. – 2005. – № 2. – С. 45–54.
4. Ващенко І. В. Конфлікт та його сутнісні характеристики / І. В. Ващенко // Психологія : зб. наук. праць. – Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2000. – Випуск 3 (10). – С. 47–54.
5. Винославська О. В. Емпіричні методи психології / О. В. Винославська // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 5. – С. 1–7.
6. Від контролю до культури якості : перезавантаження процесів забезпечення якості в українській вищій школі : практич. посібник / за ред. : С. Гришко, Т. Добка, О. Кайкової та ін. – Львів : Компанія Манускрипт, 2014. – 168 с.
7. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підруч. за модульно-рейтинговою системою навч. для студ. магістр. / С. С. Вітвицька. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 316 с.
8. Власенко Л. В. Розвиток комунікативної компетентності в контексті програми психологічного супроводу академічних груп ВНЗ / Л. В. Власенко // Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2005. – Т. VII. – Випуск 1.– С. 34–39.
9. Гаженко О. П. Соціальні очікування старшокласників та їх батьків від системи вищої освіти / О. П. Гаженко // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 4. – С. 23–25.
10. Галузинський В. М. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні / В. М. Галузинський, М. Б. Євтух. – Київ, 1995. – 186 с.
11. Гладкова В. М. Психолого-акмеологічне проектування особистісно-професійного розвитку фахівця / В. М. Гладкова // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2005. – № 5. – С. 154–160.
12. Гладуш В. А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія: навч. посіб. / В. А. Гладуш, Г. І. Лисенко. – Дніпропетровськ, 2014. – 416 с.
13. Головінський І. З. Педагогічна психологія: навч. посібник / І. З. Головінський. – Київ : Аконт, 2003. – 288 с.
14. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – Київ – Вінниця: Вид-во ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.
15. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pedagogy.webukr.net/files/2012/10/Derzavna_nacionaljna_programa.pdf. – Назва з екрана.
16. Драгомирова І. Концептуальні аспекти формування сучасного спеціаліста / І. Драгомирова // Вища школа. – 2002. – №2–3. – С. 49–52.
17. Драчук А. Соціально-психологічний портрет студентів за роки становлення України як самостійної держави / А. Драчук // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2005. – №4. – С. 84–86.
18. Дьяченко М. И. Психология высшей школы: учеб. пособие / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович, С. Л. Кандыбович. – Мн.: Харвест, 2006. – 416 с.
19. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
20. Єременко О. В. Провідні фактори активізації навчальної діяльності магістрантів / О. В. Єременко // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2005. – №6. – С. 17–23.

21. Жигайло Н. Психологічні проблеми адаптації студентів-першокурсників і шляхи їх вирішення / Н. Жигайло // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2004. – №4. – С. 107–112.
22. Зайченко І. В. Етика викладача вищої школи : навч. посіб. / І. В. Зайченко, А. А. Каленський, Т. Ф. Мельничук; за ред. проф. І. В. Зайченко. – Київ : ЦП «Компринт», 2013. – 320 с.
23. Земба А. Б. Проблема ефективного управління студентською групою: тренінг розвитку лідерських якостей студентів / А. Б. Земба // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – №3. – С. 42–48.
24. Кайдалова Л. Г. Педагогічна майстерність викладача : навч. посіб. / Л. Г. Кайдалова, Н. Б. Щокіна, Т. Ю. Вахрущева. – Харків : Вид-во НФаУ, 2009. – 140 с.
25. Коваленко А. Б., Висоцька Ю. Психологічні особливості конфліктів між учителем та учнями / А. Б. Коваленко, Ю. Висоцька // Матеріали міжнародного конгресу «Стреси її повсякденній життєдіяльності». – Одеса, 2000. – С. 23–25.
26. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти : монографія / Л. В. Коваль. – 2-е вид., перероб. і допов. – Донецьк : ЛАНДОН–ХХІ, 2012. – 343 с.
27. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua>. – Назва з екрана.
28. Концепція національного виховання студентської молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ldufk.edu.ua/index.php/dokument.275/articles/koncepcija-nacionalnogo-vihovannja-studentskoji-molodi.html>. – Назва з екрана.
29. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді [Електронний ресурс]: додаток до наказу Міністерства освіти і науки України № 641 від 16.06. 2015 р. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua>. – Назва з екрана.
30. Кудіна В. В. Психологія вищої школи: курс лекцій / В. В. Кудіна, В. І. Юрченко. – Київ : КСУ, 2004. – 176 с.
31. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – Київ : Знання, 2005. – 486 с.
32. Кулик Є. Формування наукового знання як основна парадигма підготовки вчителя до дослідницької діяльності / Є. Кулик // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2005. – №1. – С. 33–43.
33. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / за ред. В. І. Лозової. – Харків : «ОВС», 2006. – 496 с.
34. Лузан П. Г. Студентська група: Про оптимізацію міжособистісних взаємин у ній / П. Г. Лузан, Л. М. Жалдак // Педагогіка толерантності. – 1999. – №2. – С. 53–56.
35. Лузан П. Г. Академічна група в контексті проблеми виховання студентської молоді / П. Г. Лузан, І. Зайцева // Освіта і управління. – 2002. – Т.5. – №1. – С. 151–156.
36. Максименко С. Д. Метод дослідження особистості / С. Д. Максименко // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 7. – С. 1–8.
37. Матяш-Заяц Л. П. Передумови виникнення конфліктів у ранньому юнацькому віці / Л. П. Матяш-Заяц // Вісник НПУ ім. М. Драгоманова. – Київ : НПУ, 2002. – Вип.3. – С. 18–20.
38. Мачинська Н. І. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: навчально-методичний посібник / Н. І. Мачинська, С. С. Стельмах. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 180 с.
39. Машенко Н. І. Основи педагогіки і психології вищої школи: курс лекцій. – Кременчук, 2006. – 2-е вид., доп. й перероб. – 272 с.
40. Мороз О. Г. Особистість майбутнього педагога (Управління підготовкою вчителя: психолого-педагогічний аспект) / О. Г. Мороз // Вища освіта України. – 2002. – №3. – С. 50–54.
41. Мороз О. Г. Педагогіка і психологія вищої школи / О. Г. Мороз, О. С. Падалка, В. І. Юрченко. – Київ : НЛУ, 2003. – 267 с.

42. Морт О. Г. Викладач вищої школи: психолого-педагогічні основи підготовки / О. Г. Морт, О. С. Падалка, В. І. Юрченко ; за заг. ред. О. Г. Мороза. – Київ : НПУ, 2006. – 206 с.
43. Навчальний процес у вищій педагогічній школі / За ред. акад. О. Г. Мороза. – Київ : НПУ, 2000. – 337 с.
44. Научитель Е. Адаптация студента в вузе / Е. Научитель // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 7. – С. 21–23.
45. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. – Назва з екрана.
46. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад. : В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова; за ред. В. Г. Кременя. – 2-е вид., перероб. і доп. – Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. – 100 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/nauk%20method%20rada/glossariy.pdf>. – Назва з екрана.
47. Нестеренко Г. Можливості самореалізації в контексті синергетичної моделі вищої освіти / Г. Нестеренко // Вища освіта України. – 2004. – №1. – С.20–25.
48. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Л. Ортинський. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
49. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. ; за ред. З. Н. Курлянд. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2005. – 399 с.
50. Педагогіка вищої школи: словник термінів і понять / укладачі: Г. Ф. Пономарьова, І. М. Толмачова. – Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2018. – 108 с.
51. Петриченко Л. О. Теоретико-методологічні засади управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі / Л. О. Петриченко. – Харків : Компанія СМІТ, 2012. – 520 с.
52. Пехота О. М. Культура співробітництва: практика групової роботи студентів : навчально-метод. посіб. / О. М. Пехота, С. В. Ратовська. – Миколаїв : Іліон, 2011. – 252 с.
53. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи: практикум: навч. посіб. / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – Київ : Каравела, 2008. – 336 с.
54. Подоляк Л. Г. Психологія раннього юнацтва / Л. Г. Подоляк // Психологічна газета. – 2004. – №18. – С. 28–31.
55. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи: навч. посібник для магістрантів і аспірантів / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – Київ : Філ-студія, 2006. – 320 с.
56. Подоляк Л. Г. Психологічна підготовка майбутнього викладача як передумова гуманізації і демократизації вищої освіти / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко // Освіта і управління. – 2006. – Т. 9. – № 3–4. – С. 99–107.
57. Пономарьова Г. Ф. Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів ВНЗ на заняттях із педагогіки : навч. посіб. з практ. для студ. пед. вищ. навч. закл. / Г. Ф. Пономарьова, І. О. Степанець. – Харків : ФОП Шейніна О. В., 2010. – 214 с.
58. Пономарьова Г. Ф. Виховання майбутнього педагога: теорія і практика: монографія / Г. Ф. Пономарьова. – Харків : Ранок, 2014. – 405 с.
59. Попелюшко Р. П. Аналіз вивчення проблеми формування самооцінки у студентської молоді / Р. П. Попелюшко // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – №7. – С. 72–75.
60. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 01.07. 2014 р. № 1556–VII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/1556-18>. – Назва з екрана.
61. Про Національну доктрину розвитку освіти : указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347 // Нормативно-правове забезпечення освіти : у 4 ч. – Харків: Основа, 2004. – Ч. 1. – С. 3–24.
62. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145–VIII. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>

63. Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід [Електронний ресурс] : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – 436 с. – Режим доступу : http://eprints.zu.edu.ua/13273/1/mono_osob_orient_osvita.pdf. – Назва з екрана.
64. Робінсон К. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту / Кен Робінсон, ЛуАроніка. – Львів : Літопис, 2016. – 258 с.
65. Розказова О. І. Особливості соціалізації студентської молоді на сучасному етапі розвитку суспільства / О. І. Розказова // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – Луганськ : Луганський національний пед. ун-т ім. Т. Шевченка. – 2005. – № 2. – С. 23–26.
66. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підруч. / О. Я. Савченко. – Київ : Грамота, 2012. – 504 с.
67. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посібник для студ. вищих пед. навч. закл. / В. А. Семиченко. – Київ : Вища школа, 2004. – 336 с.
68. Сидоренко О. Л. Про способи підвищення ефективності взаємодії викладача зі студентами / О. Л. Сидоренко // Педагогіка і психологія : вісник АПН України. – 2002. – № 1–2. – С. 83–88.
69. Сисоєва С. О. Сучасні аспекти професійної підготовки вчителя / С. О. Сисоєва // Педагогіка і психологія : вісник АПН України. – 2005. – № 4. – С. 60–66.
70. Слепкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : навч. посіб. / З. І. Слепкань. – Київ : Вища школа, 2005. – 239 с.
71. Сметанський М. Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю студентів / М. Сметанський // Вища школа. – 2004. – № 4. – С. 63–68.
72. Сорочинська В. Є. Соціально-педагогічні умови успішної адаптації студентів вищих навчальних закладів / В. О. Татенко // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2006. – № 6. – С. 133–147.
73. Соціолого-педагогічний словник / за ред. В. В. Радула. – Київ : «ЕксОб», 2004. – 304 с.
74. Татенко В. О. Суб'єктна парадигма у психології освіти / В. О. Татенко // Педагогіка і психологія : вісник АПН України. – 2004. – № 2. – С. 1–23.
75. Удовенко М. В. Психологізація як передумова побудови сучасного освітнього середовища / М. В. Удовенко // Педагогіка і психологія : вісник АПН України. – 2002. – № 3. – С. 123–128.
76. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – Київ : Академвидав, 2010. – 456 с.
77. Флегонтова Н. М. Словник-довідник термінів педагогічного маркетингу / Н. М. Флегонтова ; АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – Київ : Освіта України, 2008. – 80 с.
78. Харківська А. А. Теоретичні та методичні засади управління інноваційним розвитком вищого навчального педагогічного закладу : монографія / А. А. Харківська. – Харків : КЗ «ХГПА» ХОР, 2011. – 364 с.
79. Чепелева Н. В. Психологічна служба у вищих навчальних закладах освіти / Н. В. Чепелева, Н. І. Пов'якель // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 6. – С. 2–7.
80. Чернілевський Д. В. Педагогіка та психологія вищої школи : навч. посібник / Д. В. Чернілевський, М. І. Томчук. – Вінниця : Вінницький соціально-економічний ін-т ун-ту «Україна», 2006. – 402 с.

Навчальне видання

Пономарьова Галина Федорівна

Толмачова Ірина Миколаївна

Кондрацька Лариса Вікторівна

Шукалова Ольга Сергіївна

ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Робочий зошит

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times ET. Ум. друк. арк. 6,86.
Наклад 100 пр. Зам. № 0928/2-20.

Надруковано з готового оригінал-макету у друкарні ФОП В. В. Петров
Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.
Запис № 2480000000106167 від 08.01.2009 р.
61144, м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 79в, к. 137, тел. (057) 78-17-137.
e-mail:bookfabrik@mail.ua